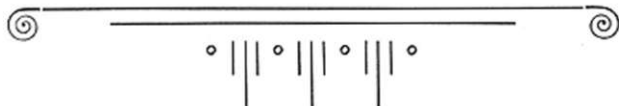

LJUBLJANSKI ZVON

Kovač.

(Naroden motiv.)

»**P**oj, kladivo, le poj, le poj!
Težaven, tužen stan je moj.

»Saj rekel sem že dostikrat:
Življenje takšno vzemi škrat!

»Let trideset sem že kovač
v samoti tej-le, star berač . . .

»Ko vse počiva, vse že spi,
ognjišče moje še gori.

»Tam zunaj črna, pozna noč,
a jaz še kujem tu na moč.

»Težko se trudim za svoj kruh,
a baba psuje me: »Lenuh!«

»In name noč in dan regljá
ko satan huda, brez srcá!

»Znoj poškopí mi grižljaj vsak . . .
Življenje takšno vzemi vrag! . . .«

»»Hoj, odpri brž, kovač, mi, čuj!
Tu vranca mojega podkuj!

»»Pot dolga skoz viharo noč . . .
Zbosíl se konj mi je gredoč.

»»Ó, daleč še imam odtod!
Oj, dolga, strahovita pot!

»»A jahati več nisem kos.
Moj iskri konj je skoro bos.

»»Podkuj mi ga na nogah treh!
Jaz sam ti bodem gonil mehl! . . .«

»O, dober večer! Pred moj prag
vsak dan ne pride jezdec tak!

»Tak imeniten, fin gospod
vsak dan ne jaše mimo tod!

»Tako podkujem vam, takoj!
To lep zaslužek bo nocoj! . . .«

V žerjavico že piha meh
ko burja zunaj po vrhéh.

Ognjišče se žarí, žarí . . .
Ko v peklú oglje plamení . . .

Čimdalje huje piha meh,
da trese kočá vsa se v tleh . . .

»»Kuj, kuj podkove, hitro kuj!
Konjiča bosega obuj!

»»Mudi se mi naprej, na pot! . . .«
»Vaš konj je podkovan, gospod! . . .«

»»No, zdaj, kovač, pa le z menoj!
Po tebe prišel sem nocoj!

»»Hudič sem! . . . Saj si sam me zval! . . .
Z menoj, z menoj! Kaj bi se ball! . . .«

»Rad grem s teboj, gospod hudič!
O, pekla ne bojim se nič!

»Le skromen stavl bi pogoj:
Smem ženko vzeti še s seboj?

»Brez nje bi daleč tam pri vas
nemara dolg me mučil čas!«

»»I, ljubši sta mi duši dve
ko ena sama! To se vé!

»»Pokličí brž jo, če že spí! . . .««

»Hej, ženka dobra moja tí,

»vrag prišel póte je nocoj,
da vzame v pekel te s seboj! . . .«

»»»Kaj?!««« kovačica zakričí —
pred škratom z burklami stoji

razmršenih rujavih las.

Žari se suhi ji obraz.

Ko čarovnica gleda nanj,
vsa besna zakadí se vanj:

»»»Kaj hočeš, ti peklenski vrag?
Poberi se mi brž čez prag!

»»»Če ne, izpraskam ti oči
in vse polomim ti kostí! . . .«««

»»Saj grem, saj grem že, o gospá!
Ostani brez skrbí domá!

»»Ko vzal bi v pekel te s seboj,
vsi bratje moji pred teboj

»»pobegnili bi od strahú! . . .
Čemú si klical me, čemú,

»»kovač?! Saj ga imaš domá
svoj živi pekel! Hahaha!

»»Ne kliči več me! Lahko noč! . . .««
In sam odjahal vrag je proč.

A. Aškerc.

Mira.

Spisal A. Sever.

Balkon je bil odprt, da je skozi steklena vrata pihljala dopoldanska sapica, ki jo je dvignilo znad travnikov gorko solnce. Na dvorišču je bilo tiho, za vrtovi pa je že vršalo mestno vrvenje in nervozni šum se je lovil v salon ter se tresel neprenehoma v istih niansah.

Mira je prišla iz spalnice. Malomarno je imela ogrnjeno vijoličasto nočno haljo, ki se ji je ohlapno spuščala proti tlom in delala za njo dolgo vlečko. Zavihtela je široke rokave, obrobljene z belimi čipkami, kakor da so ji v nadlego, potem pa je stopila na balkon. Nobenega oblčka ni bilo na nebesnem svodu. V ozadju so se dvigale v modrino visoke strehe kakor glediške kulise in ogromna cerkvena kupola z zvoniki se je veličastno dotikala neba, ki je bilo kakor umito.

Miri se je zazdehalo in šla je nazaj. Stopila je pred ogledalo, ki je stalo nasproti vrat, ter potegnila z belimi, afroditskimi prsti preko čela, da si je uravnala bujne temne, ob straneh proti ušescem spuščajoče se lase. Zdelo se je, kot bi se divilo blesteče steklo, ki je segalo od stropa do tal, ter občudovalo njeno krasoto in se bliskalo radosti, kakor da so se oni baročni obrazi, tiste smehljajoče se ovčarke s širokokrajnimi slamniki iz zavozlanimi pentljami, ki so bile razvrščene po zavitem, vijugastem okviru, spogledavale in bi se pregibali beli, pozlačeni, umetno izrezljani listi. Mira pa se ni smehljala; črne oči so ji bile preprežene s prozorno tančico in svoje podobe skoro opazila ni. Okoli ust ji je ležal prezirljiv izraz, ki je pričal, da se je zavedala svoje lepote. Zamižala je, a nato je zopet privzdignila leno in z aristokraško lagotnostjo dolge obrvi in hipoma ji je švignil smeh po bledem, interesantnem obrazu. Pogledala je pozorno v ogledalo in vse je zatrepetalo v njej; vse mišice so se ji napele in prsi so se ji začele burno gibati pod vijoličasto svilo. Zakrila si je lice z rokami ter se zasmejala na glas. Vsa kri ji je šinila v senca in pohitela je v kot, kjer je stala velika garnitura, prevlečena z belo svilo, pa se spustila na zofo; glavo je naslonila na pozlačeno naslanjalo in se začela igrati z dolgimi, ozkimi čopi,

ki so ji viseli na nočni halji. Oči je vprla v strop, poln težkih, baročnih okraskov, a prsi ji je pretresal v presledkih zvonek smeh, da je odmeval po salonu.

Mira je bila najbolj oboževana dama cele družbe v mestu. Zaničevala je nebrojne kavalirje, ki so se zbirali dan za dnem okoli nje v domači hiši. Nekako le iz navade je sprejemala z materjo, bankirjevo vdovo, posete in najodličnejše člane »jeunesse dorée« je odlikovala s prijaznostjo samo navidezno. Prisiljeno je poslušala poklone ter jim odgovarjala čisto formalno, kakor je bilo vse formalno, kar je bilo okoli nje. Za moške se je zanimala toliko, kolikor se je zanimala za različne mode, ali docela lahko bi prestala brez vsake mode in brez vseh dvoriteljev. Najrajša je videla, če se je drznil kdo poskusiti, da bi postal ž njo intimnejši; zavrnila ga je prešerno in notranje veselje jo je obšlo, če je kdo pokazal tako svojo resnično нрав, in strastno se je radovala ob njegovi zadregi. Taki trenotki so ji ostali v spominu in vedno jo je veselilo, da je ponižala ljubeznivega viteza; bil ji je to triumf, ki ji je nudil neizčrpljiv užitek.

Mlada je bila in krasna, toda živela je že veliko. Družbo je poznala, ko je nosila še kratka krilca, ker je stopila na parket že tedaj, ko se navadnim meščankam o njem komaj sanja. Nasičenost je nosila vsled tega v sebi, ki ji ni dala, da bi se vrgla sreči in veselju z odprtim srcem v naročje. Težko ji je bilo spočetka prenašati vse vezi, ki jih ji je nalagalo stališče staršev vsled ogromnega bogastva, ali polagoma se jih je tako privadila, kakor se privadi pivec absintu, ki mu je zoprni, pa sčasoma ga ne more več pogrešati, ker mu postane zoprni okus nekak užitek. Za napoko bi imela, če bi kdo prestopil določene meje, katere so se ji zdele sicer smešne, a ki jih je hotela ravno radi tega. Neumne so se ji zdele soareje, ki so bile večer za večerom v materinski hiši, in vsi sijajni plesi, ki jih je posečala, so se ji videli nepotrebni, a ugajala ji je ona napetost, ki se zdi vsem neutemeljena, ki jo pa negujejo vsi hote in nalašč. Otročja ter prostaška ji je bila odkritost in prostodušnost in zdela se ji je radi tega nekako odurna in komična. Ljubezen in iskrenost sta ji bili tuji; zamorila je srce; stopil je na njegovo mesto razum; zato pa se je zavedala vedno in povsod, da nadkriljuje okolico. Mrzlo je bilo vse okoli nje, kajti toplote ni marala; mraz ji je prijal in ugajal njeni prenasičenosti.

Dva večera zapored pa je igral na klavir pri soareji virtuoz, ki ga je uvedel neki aristokrat. Prsti so mu švigali po tipkah, da

jih skoro ni bilo razločiti, in košati kodri so mu vihrali, potem pa je ostal miren ter sviral kakor okamenel. Sveče so mu metale odsev na blede obraz, da se ji je zdel silno žalosten, če ga je pogledala. Ko je končal, so mu vsi gostje, kar jih je stalo okoli njega, glasno klicali: »Bravo, bravo Emanuel!« Virtuoz pa je vstal ter šel njej poljubiti roko; slonela je na fotelju in mu ploskala. Gledal je v tla, a ko se ji je ozrl v obraz, je videla v njegovih očeh nekaj tako krotkega in vdanega, da ji je zbudilo pozornost in da ga je opazovala neprestano, ko je nadaljeval. Niti trenil ni, ko so mu vrel glasovi izpod prstov, in zdelo se ji je, da plava tudi Emanuel v njih ter jim kaže pot in jih vlada kakor kralj.

Jutro potem ji je bilo vse skupaj smešno; kakor junak v operi se ji je dozdeval Emanuel. Nehote si ga je predstavljala v našemljenem triko-kostumu, z mečem ob strani, z levico na srcu, z desnico pa visoko zakrivljeno v zrak.

Sinoči so se sestali zopet in virtuoza je pripeljal prijatelj s seboj. Mira se je norčevala iz kavalirjev in ko se ji je poklonil Emanuel, se mu je poredno nasmejala v lice. Ta je vidno zardel ter odšel v stran. Igral je navadne stvari, lirične pesmi in sonate. Le enkrat so mu zavihrali kodri in takrat se je skoro vzpel s sedeža, pa hipoma je sedel spet nazaj, kot bi se bil streznil, a glasovi so mu tekli dalje nalik mirni reki. Naposled je prekinil nenadoma ter stopil nazaj. Ko so šetali po salonu, približala se mu je Mira sama, da se mu zahvali za ljubeznivost, ker je počastil hišo s posetom. Emanuel se je ves stresel pred njenim samozavestnim in zmagujočim pogledom, potem pa ji je ponudil roko, da se ga je prijela. Govoril je malo in na vprašanja ji je odgovarjal le na kratko, nekolikokrat pa se je ozrl tako, da je osupnila, prav kakor bi pogledala skozi okno ter bi se ji odprl čisto neznan, nov svet, in stisnil ji je roko, da je čutila, kakor bi švigale iskre vanjo. Ko so se poslavljali prvi gostje, je bila Mira v sprednji sobi, in prišel je Emanuel mimo nje, pa mu je dejala: »Na svidenje!« On se je stresnil in tako naglo jo je poljubil na rame, da niti sama ni vedela kdaj, a čutila je kot žgočo liso njegov poljub na mehki, beli koži.

V tem je izginil skozi vrata. Na pragu se je obrnil še enkrat, a potem je odšel brzo po hodniku.

Miri je postalo čudno. Zravnila je elastični vrat, kakor bi se ozirala za kom, in stisnila je ustnice. Bila je vsa ostrmela, s cipelico pa je udarila ob tla. In odšla je, ne da bi se ji videla razburjenost, nazaj v družbo, a dala je gostom razumeti, naj se poizgube . . .

Zjutraj, ko je vstala, je šla takoj v salon, kjer se je vršila prejšnji večer soareja. Na zofi se je zazibala v sanjarjenje in nič več se ni razlegal zvonki smeh med stenami. Spočetka se ji je zdel tudi danes Emanuel smešen. Smešni so ji bili vsi kavalirji in vsakega moškega je vpoštevala Mira toliko kot lakaja, ki je sedel zadaj na sedežu, kadar se je vozila s svojimi belci na izprehod. Ljubezen se ji je zdela igrača puhlih deklet, ki čitajo rdeče vezane sentimentalne romane, ko še ne poznajo različnih športov z žogo.

Pa kaj je neki ta Emanuel? Plah človek je, ki se mu laskajo znanci, ker je umetnik, ki pa menda ne pozna niti običajnih fraz. Čudno, da jo ta pianist toliko zanima, da ga mora toliko vpoštevati. Kakšen izraz ima v očeh, kako vse vre v njem! Kakor kakšnemu demonu se mu svetijo oči; v njih gori nekaj, nekaj, kar se ne da razložiti tako lahko. Podoben je hipnotizerju, ki dobi človeka bliskoma v oblast, ne da bi se mu mogel ustavljati.

Šla je k zajutreku. Vsa je bila vznemirjena, pa je odprla okno ter zrla na ulico. Ne more ga pozabiti! Da bi ga dobila, da bi ga mogla premotriti tega umetnika docela! Razljutila bi se skoro nad njim in nekakšna maščevalnost jo je vlekla k njemu. Demon!

Popoldne, po kosilu, se ni ganila Mira z doma, niti ni sprejemala posetov dopoldne. Zaprla se je v spalnico, da bi čitala francoske časnike. Pa kaj, čitala je vrsto za vrsto, ali nič je ni hotelo zanimati. Pričela je drug članek, ali tudi ta ji ni ugajal. Mislila je že poslati pismo Emanuelovemu prijatelju, naj privede jutri zvečer umetnika zopet s seboj. Premislila se je in raztrgala vse skupaj, toda skoraj ji je postalo zopet žal. Videti mora še enkrat tega čudnega človeka in govoriti ž njim. Obšla jo je čudna strast in stopnjevala se ji je s tako silo, da jo je prav peklo v vsej notranjščini, kakor če bi ji telo oglje v telesu.

Prišel je večer čisto neopažen. Mrak se je storil in modro nebo se je polagoma bolj in bolj temnilo, in ko so se sence raztegnile, prižgale so se visoko v temi zvezde ter zagorele z nemirnim svitom pomladanskega večera.

Mira je postala nestrpna; kri ji je besno plula po žilah. Bilo ji je, kakor da je v vznemirljivi, topli kopeli. Emanuela mora dobiti, mora govoriti ž njim! Kako je sedel za klavirjem, kakor kralj, in vrel so mu akordi izpod prstov, a črni, košati kodri so se mu stresali okoli čela! V očeh mu je plamtel čuden, nadnaraven ogenj. Je li bila to ljubezen? Poljubil jo je na ramo, in poljub se ji je vsesal v meso. Bila je ljubezen!

Vsa omočena je bila, polna opojnega veselja. Nič več ji ni bilo prestatu na mestu. Ven mora, ker so ji pretesne sobane in saloni. Sama pojde, oprezno, da je kdo domačih ne opazi ter da ne zbudi pozornosti in začudenja, ker je že mrak. Morda sreča na promenadi Emanuela ali pa vsaj kakšnega znanca njegovega, da mu naroči, naj ga povabi zopet na soarejo.

Vse polno ljudi se je šetal po cesti, svetiljke pa so gorele na kandelabrih tako veselo, da je bilo svetlo kakor po dnevi. Mira je hitela. Hotela je napraviti vtisk, kakor da ima nujen popravek. Smeh se je razlegal okoli nje in glasili so se veseli pogovori, po sredi pa so se vozile kočije v lahkem diru.

Motrla je pozorno šetalce, toda nikogar ni poznala. Prišla je do aleje, ki se je razprostirala sredi med visokimi poslopji. Dolgi, snežnobeli češuljasti cvetovi akacij so viseli raz veje med zelenimi, drobnimi peresci, med drevjem pa so gorele luči jasno in svetlo. In beli cvetovi, ki so bili videti kakor srebrni, so se vrstili daleč tja doli in na strani in opajajoči vonj akacij se je širil po vzduhu, a nad alejo je sanjalo temno pomladansko nebo.

Vse je vriskalo v njej; neizrečeno slast je čutila v sebi. Tako lepa kakor pomladna noč in tako opojna kakor balzamski duh akacij je ljubezen. Podobna je sanjam, ki priplavajo o polnoči, ko sijajo zvezde v pestrobojnih slikah v dušo.

Vrnila se je domov. Zdelo se ji je, da gori zelena ampola v budoarju tako svečano in kakor da je postala večja, v salonu pa da poje klavir sam tako lepo in prijetno kakor pri soareji.

Jutri bo zopet sviral Emanuel! Ko se naredi noč, pride skozi vrata in okoli čela mu bodo vihrali kodri, temni in gosti . . .

Spati ni mogla nič, le v polsnu se je zibala. Ko se je mesto zbudilo iz spanja, je bila že v obednici pa je gledala doli na vrtove. Potem je mislila pisati pisma in vzela je v roko časnik, ki ga ji je prinesel lakaj. Čitala je pazljivo, naenkrat pa je izpustila list na tla. Ves krasni obraz ji je postal trd in čutila je na njem ledeno krinko. Časnik je naznanjal, da je virtuoz Emanuel odpotoval.

Mira je vstala s fotelja. Vijoličasta nočna halja jo je bohotno odevala. Alabastrske roke so se ji krčile krčevito, da so se široke, fine čipke na rokavih kar tresle. Iz oči, ki so bile polne ponosa in prezirljivosti, ji je švigala jeza in ogenj, ki je bil strašen kakor strela, ki se zažene iz oblakov. Potem pa je planila kvišku nalik tigrinji, v prsih pa se ji je nekaj utrgalo. Soplja je težko. Bila je videti, kakor

da se je vzdignila od tal, in zdelo se ji je, kot bi se zibal ves salon ter se majali fotelji okoli nje. Pesti je stisnila pa skočila naprej.

V kotu je stala na stolcu velikanska porcelanasta vaza ob rdečih tapetah in v njej so cvetle bele, tanke lilije z zavitimi cvetovi na vitkih steblih, podobne vestalkam v deviških oblačilih. Zgrabila je vazo ter jo zavihtela visoko nad glavo in jo treščila ob tla, da je zadonelo in se je razbila na tisoč koscev.

Lilije so ležale na tleh, kakor bi plakale ob izgubi svoje krasote. Mira pa je stopila nanje in jim pohodila bele kelihe; potlačila jih je in uničila popolnoma!

Potem pa je bila v trenutku mirna. Strežaj in dekle so prihitele v obednico, ona pa je odšla počasi v salon.

Stopila je pred veliko baročno ogledalo z zakrivljenim, vijugastim okvirom, ki se je raztezalo od tal do stropa, in se pogledala vanje. Stala je kakor kip pred steklom. Poteze v obrazu so se ji poglobile. Neki neizrekljivo prezirljiv izraz se ji je naselil na lice. Črne obrvi, ki so se ji zanosno vzdigale nad očmi, so se zbočile visoko. V duši ji je pa bilo, kakor da se je zbudila iz opojnih sanj, in čudila se je sama sebi. Zdelo se ji je, da so ovčarke s širokimi slamniki in zavozlanimi pentljami pod brado na okviru ogledala odprle široko oči ter strmele vanjo. Stala je tako nekaj časa. Nato pa je sklonila klasično glavo z bujno, črno frizuro nazaj in ciničen, samozavesten smeh se je razlegal po salonu. —

Nate mislim . . .

Kot veselo šepetanje
gre skoz mojo tiho dušo
vsak spomin na tvoj obraz.

In ko hodim po aleji,
koder lani sva hodila,
postojim tam pod kostanjem,
kjer sva se brez solz ločila.

In če zvon večerni poje,
ko si ti molila ave,
molim v svoji tihi duši,
molim iskrene pozdrave.

P. Grošelj.

Fragmenti.

Napisal Franc Derganc.

(Koniec.)

Amerika in Slovenci. Slišijo se tožeči glasi, da je Amerika prava nesreča za Slovence; na drugi strani pa zvene navdušeni slavospevi o srečni, svobodni Ameriki. Kako premostimo — morda le dozdevno — nasprotje? Amerika je res nesrečna za navadnega Slovenca, a krive so samo njegove razmere. Navaden Slovenec ne ume angleščine, za silo piše in bere, o drugi izobrazbi ni govora. S tem znanjem res ni za drugega, nego da koplje v rudnikih in dela v tovarnah kakor črno živinče, slepo za vse, kar se godi okoli njega, slepo za napredno američansko kulturo. Tako se večkrat zgodi, da se vrne Slovenec iz ameriških gozdov in rudnikov nekako podivjan. Mislečemu rodoljubu se milo stori ob teh razmerah! Kako malo napora bi stalo, da bi navadnega moža usposobili za boljše delo, da bi Amerika postala res druga, boljša domovina Slovencev, iz katere bi prihajala v staro materijalna in kulturna pomoč. Dobro pisati in računati, nekoliko angleščine (angleščina je desetkrat lažja od nemščine) in gospodarske izobrazbe — in od narave nadarjeni, spekulativni Slovenec bi sijajno uspeval v Ameriki. Šest let ljudske šole bi vendar lahko nekaj storilo. In naš kmet bi spoznal blagoslov ljudske šole in jo čuval, hranil kakor zvezdico lastnega očesa. Saj pa tudi spozna ta blagoslov, a vselej šele v tujini in vselej prepozno. Tudi naši časopisi bi se morali več pečati z Ameriko in nje kulturnimi razmerami ter dobivati stalnih poročil od rojakov. Eden najboljših in najzanimivejših člankov v »Ljublj. Zvonu« lanskega leta je bil članek g. Valjavca o ameriških Slovencih. Sploh bi se moralo organizirati naše izseljevanje in skrbeti za narodno in gospodarsko organizacijo naših malih kolonij.

* * *

Il nati človek z železno srajco. Sv. pisma prva knjiga »Genesis« nam pripoveduje, da je upodobil Bog prvega človeka iz ila. Il je mehak in se mesi kakor testo; daš mu obliko, kakršno hočeš. Inatega izvora človek ne more zatajiti, kajti med organizmi je on najbolj plastičen in obličen; človek se najprej prisposobi novi okolici. Svobodno bitje človek se celo sužne verige tako privadi, da jo poljubuje kot simbol sreče. Vse napravi iz človeka navada,

kateri pravi ljudska modrost železna srajca. Drugo ime tej železni srajci je vzgoja, ki privadi človeka gotovemu načinu življenja, kakor se vidi vzgojitelju najboljše zanj in za družbo. Vzgoja je tista moč, ki upodablja človeka kakor umetnik il; kakršna je vzgoja in vzgojitelj, tak je naraščaj. — Slovencem je treba nacionalnih pedagogov, ki oblečejo mlado generacijo v železno srajco narodne vzgoje in discipline.

* * *

Najslajši trenotek v življenju. Pogovarjal sem se z izobraženim starcem o smrti! Motne oči se mu zasvetijo, glas oživi in s kipečim naglasom mi seže v besedo: »Neumno ljudstvo, smrti se boji! Jaz sem že kot deček najrajši opazoval, če je kdo umiral; celo grobov se nisem bal po noči. Mati se je večkrat čudila, kje sem vzel to divje srce. Meni je prirojena slutnja, da ni smrt nič tako strašnega, kakor nas uče v mladosti ali kakor se nam zdi v naših predsodkih. To slutnjo mi je neštetokrat potrdila moja izkušnja ob umirajočih. Trenotka, ko se človek spočne in ko spet umre, ugasne, sta najslajša v človeškem življenju, le s tem razločkom, da je spočetek še pravi pelin proti trenotku smrti. Kako je sladko zaspati, če leže človek po dolgem in težkem delu! Smrt je kapital moči, nobena ideja ne zmaga brez mučenikov! Sladkost smrti je pa tudi postulat zdrave logike, celega toka v naravi. Le premišlujte, mladi prijatelj!« Teh besed sem se spomnil, ko me je opozorila neka strežnica: »Tega si ne morem nikakor razložiti; videla sem umreti na tisoče bolnikov; če je bolnik trpel prej še take bolečine, ko je izdahnil, mu je šinil čez obraz blažen in srečen sijaj...« Ta misel o sladkosti smrti je tako originalna, da je vredna pozornosti vsakega izobraženca. Bila bi namreč važen element v vzgoji pogumne, podjetne, požrtvovalne, vse nevarnosti prezirajoče generacije. Morda je strah pred smrtjo res le prazna, v neumnosti prigojena vraža!

* * *

Filozofija dela. Kaj spoznavamo pravzaprav? Samo svoje občutke; pojem materije, substance je samovoljna tvorba brez vsake dejstvene podlage. Ako te svoje občutke analiziramo, jih v nastanku zasledujemo, vidimo, da je njih bistvo gibanje. Samo to spoznavamo, kar se giblje. Razlikujemo mehanično, kemično itd. gibanje. Sploh pridemo po natančnem premisleku do starega Heraklitovega stavka: *πάντα ῥεῖ*, vse se giblje. To je prva in splošna resnica! Stavek v tej obliki diši po dualizmu. Vse se giblje, — kaj je tisto vse? Moderno, monistno bi bilo, ko bi rekli, da je gibanje, čisto gibanje brez materije bistvo in prvotnost. Seveda si je težko predstavljati tako čisto

gibanje brez materije; olajšajo nam to predstavo moderni elektroni, elektrodinamični atomi. Lord Kelvin pravi, da so atomi etrski vrtinci. Tako prvotno, čisto gibanje vzame ves pomen dualizmu s tem, da odpade potreba primi moventis. Žal, da je to čisto gibanje samo intuitivna slutnja. Filozof, ki bi jo dokazal in človeštvu pojasnil, bi bil nov Buda (razsvetljenec), nov odrešenik: gibanje bistvo vsega, gibanje namen vsemu! To gibanje, preneseno na človeka, pomeni močno voljo in delo, torej samo delati in močno hoteti je človekov namen. Edina vrednost je delo; pravico do obstanka ima le tisti, ki dela. Tako bi zavladata v življenju filozofija dela: trpini bi zavriskali, lenim in bogatim dedičem bi odbila zadnja ura.

* * *

Enakopravnost dela. Mati narava se vselej zasmee, kadar sliši blazno vprašanje: katero delo je najimennitnejše in največ vredno? Poglejmo samo človeško telo! Kateri organ opravlja najvažnejše delo? Vsi enako, kajti če le en organ premine, se telo ne more ohraniti. Isto velja o vsemirju, vsak atom je nujno potreben; ko bi se izgubil samo en atom, podrla bi se veličastna zgradba neskončnega vsemirja. Povsod v naravi vlada torej dosledna enakopravnost. Samo v človeški družbi se ščeperi domišljava klasifikacija, samo človeško družbo je razdrapalo samoljubno kastovstvo, in sicer v tem krivičnem razmerju, da ima tisti, ki nič ne dela, vso moč in dobroto življenja, a poštenu delavec nima ničesar. Taka krivična cenitev stanov se je izlegla iz nečloveškega, brutalnega egoizma. Marsikaka puhla in domišljava glava pravi: »Kaj praviš, da naj občujem s tem nizkim, umazanim delavcem? Sicer sem tudi jaz delavec, a delo in delo, nebotičen razloček!« A mi bi mu odgovorili: »Priatelj, ti nimaš tu nobene zasluge in prednosti! Narava sama uveljavlja princip delitve dela: temu je dala talent za matematiko, drugemu za muziko, onemu samo talent za takozvana nizka dela, in vsakateri od teh samo uporablja in razvija, kar je dobil od narave brez lastne zasluge. Pred naravo so vsi talenti enakopravni, ker vsi enako potrebni.« Ura dela je povsod enoliko vredna, bodisi, da tačas rešuje učenjak najtežje filozofične probleme, bodisi, da tolče kamenar na cesti kamenje. Za uro vsakega dela velja enolika vrednost, imenujemo jo konstanto; k tej moramo vselej prišteti drugo vrednost, ki se menjava po razmerah in ji pravimo varijanta; varijanta sestoji iz več sumandov, n. pr. iz vsote časa, ki ga je porabil kdo za' pripravo za stan; iz nevarnosti dela, iz časa že izvršenega dela itd. Čuvstvo bratstva in medsebojne ljubezni se razvije samo tedaj, če se prizna enakopravnost dela.

* * *

Dolžnost starih in hvaležnost mladine. Vedno se trobi slovenski mladini: samo to je vaša dolžnost in naloga, da molčite in spoštujete avtoriteto starejših! Pri tem pa se kaj rado pozabi, da je dolžnost medsebojnost. Otrok ima dolžnosti proti očetu, a tudi oče ima dolžnosti do otroka. Slovenska mladina je torej slišala, kaj je njena dolžnost? Čujmo še dolžnosti starih! Življenje ni nič prijetnega, in to je gotovo, ko bi človek sam in s polnim razumom odločeval o svoji eksistenci, bi se črtal iz prezenčne liste. A ker drugi odločujejo o tem brez najmanjše naše vednosti — zadeva odgovornost in dolžnost roditelja, krivca. Ta dolžnost narekuje roditelju, da vsaj deloma poravna zakrivljeno nesrečo življenja s tem, da priskrbi otroku pogoje in možnost boljše eksistence. Ali splošno rečeno: generacija starih mora priskrbeti generaciji mladih pogoje in možnost boljše eksistence. A kako skrbe Nemci in Italijani, kako Slovenci za svojo mlado generacijo? Slovenski uradnik, ti si od narave posebno nadarjen in sposoben, tudi priden, v revščini si končal svoje študije. Kakšno plačilo te čaka za tvojo nadarjenost, pridnost, prestano bedo? Da plesniš kot večen adjunkt v kakem malomestnem gnezdu. In ti slovenski umetnik, ali se nisi toliko trudil, ali niso tvoja dela toliko vredna kakor dela tvojih nemških prijateljev? Zakaj potem stradaš? In ti slovenski duhovnik, po svoji disciplini in strokovni izobrazbi prvačiš med katoliško duhovščino, tlačaniš Rimu v prvotnem pomenu besede, žrtvoval si Rimu svoje človeške pravice — za plačilo doboš kaplanijo v nepristopnih hribih, a v Trstu, v Gorici in drugod žanjejo tujci brez napore, kar si ti sejal z največjim trudom. Ob kratkem rečeno: generacija starih, takozvanih skrbečih je priskrbela take pogoje, da gre mladi Slovenec s trpko resignacijo na delo, z obupno zavestjo o zaprtih vratih.

* * *

Tomaž Akvinski — prvi sovražnik klerikalizma. Zakaj? On je prvi filozof, ki je ločil filozofijo od teologije, oziroma krščanskega razodetja; v filozofiji deluje razum, a »impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem divinarum personarum pervenire«. Naši rimski doktorji pa ne mešajo samo filozofije s specifično teologijo, ampak celo politiko z vero. Sicer pa je nujno treba, da tudi naša posvetna inteligenca pogleda malo v Tomaža in primeri original s tolmačenjem rimskih doktorjev. Naš kmet bi jih zavrnil: »Ne boste mi kazali meseca v vodi!«

Rudeče rože.

1.

Med rožami duhtečimi
si ob oknu stala
in me pričakovala
z rokami hrepenečimi . . .

Med rožami duhtečimi
ko solnce si se smehljala
in vsa duša mi je trepetála
pod tvojimi poljubi gorečimi.

A to je bil davni čas! . . .
Prišel je v deželo mraz
in rože so vse vsahnile.

Moja pota so teme pokrile,
tiho žalosti so pristopile
in poljubile moj obraz . . .

2.

In zdaj ne vem več nobene poti;
duša plaha po temi krog tava,
noga v blato se mi pogrezava
in nikjer . . . nikjer pomoči . . .

In sto peklenščkov se iz teme reži
in duše uboge čaka . . .
Ah, dvigni me, draga, iz mraka,
teh težkih, brezupnih dni! . . .

3.

Takó lepa si, ljuba, nocoj,
ko lilija vsa bela
in vsa brezskrbno vesela —
a meni je težko nocoj!

Takó si lepa, ljuba, nocój!
Krog tebe moleduje
in se ti prilizuje
gizdavih blazirancev roj.

In vsem se prijazno smehljaš . . .
 a kar si ljubila,
 si že pozabila
 in mene več ne poznaš.

4.

V tiho sobo je plaval večer
 in šum mesta je mrl tam v daljavi;
 ti igrala si na glasovir
 in pela o sreči, ljubavi . . .

Ti si pela in tvoje oči
 zrle ven so v noč, trepetále,
 kot da bi tam sredi noči,
 sredi zvezd one sreče iskále.

Tih in nem jaz ob oknu sem stal
 in poslušal . . . a kar sem s silo
 v srcu dolgi čas zatajeval,
 vse na dan se z močjo je izlilo . . .

V tiho sobo je plaval večer
 in duši dve v blaženost raja
 sta pluli skoz nočni vsemir
 v ljubezni in sreči brez kraja . . .

5.

Čemu se obračaš od mene preč?
 Saj jaz te ne prosim ničesar več:
 naju ljubezen iz nekdanjih dob
 pokriva temni grob . . .

Ničesar več . . . nobene želje . . .
 a včasih vztrepeče plaho srcé,
 in takrat ko duhovi o polnoči,
 prihajajo sanje prejšnjih dni
 in mi tolažbo v srce lijó.

In takrat so solzne moje oči
in rože rudeče ko srčna kri
na grobu ljubezni moje vzcvetó.

6.

Ko rože rudeče
so te pesmi otožne,
ko bolne duše
molitve pobožne
tak tiho udano
k tebi kipijo
in o moji ljubezni
ti govorijo . . .

Ko jih čuješ, mogoče
te veselijo —
a ti ne veš, da jih solze
in bolečine rodijo . . .

7.

Pod nebom širnim srečala
sta se oblčka dva,
pozdravila, poljubila
in spet narazen šla.

Po nebu širnem semtertja
podil ju je vihar,
osamljena oblčka dva
več nista našla se nikdár.

8.

Veselja in tihe sreče
žaré tvoje črne oči,
žalost ko morje brezmejna
v mojem srcu leži.

Zbogom, zbogom, Ivanka! . . .
V tvojem oknu spet rože cveto,
to niso prejšnje rože,
vsadil jih je bogvekdó.

A. Gradnik.

Josipina.

Spisal Fr. Strnad.

ti si se nadejala, da pride drugače . . .

Ti si si bila naslikala v svoji domišljiji prihodnost polno prelestnega razkošja, sreče in veselja. Ti si imela svoj cilj, svoj smoter — a jaz . . . jaz nisem mislil na nič!

Jaz sem zrl samo v tiste tvoje velike, temne, krasne oči, občudoval sem tvoje dolge, košate lase, divil se svežosti tvojih lic, a mislil nisem na nič! . . .

Ti si čakala nestrpno, kdaj izpregovorim odločilno besedo, besedo, ki te je imela rešiti vseh dvojb in muk, toda jaz sem te ljubil in — molčal!

Včasi sem bil dober in ljubezniv s teboj. Laskal sem se ti, da si lepa, krasna. Čital sem ti pesmi, ki sem jih zlagal o tvoji lepoti . . .

Ah, kako so se ti iskriale tedaj vselej tvoje globoke, skrivnostne oči, kako se blesteli tvoji beli zobje izza tistih rožnih ustnic tvojih, ki jih je obseval smehlaj sreče in veselja! . . .

Toda še večkrat sem te trpinčil in mučil!

Nalašč sem te preziral — tebi pa se je krčilo srce . . .

O, vedel sem, da me ljubiš, ljubiš tem bolj, čim bolj te žalim! Neko čudno zadovoljstvo mi je provzročila zavest, da trpiš zaradi mene.

Trpinčil sem te in mučil, dasi sem te tako ljubil! . . .

* * *

Tistega popoldneva ne pozabim nikdar!

Bilo je nekega Marijinega praznika. Sedeli smo na vrtu v senci. Bila nas je večja družčina. Sladko se je počivalo v hladu pri čaši svežega piva. Zrak je bil čist in miren. Samo semtertja je malce zašelestelo nad našimi glavami. Vonj resede je segal z bližnjih gredic notri do nas. Dihalo se je, kakor bi človek vlekel balzam vase. Krasen dan!

Pogovor družčine je bil živahen. A jaz se nisem menil zanj. Zrl sem zamišljen proti cerkvi, ki se dviguje nad skalo sredi mesta. Še nikdar se mi ni zdela tako zanimiva. Komu je pač prišlo na um, zgraditi jo na tem mestu? Kak zunanji povod je bil, da so jo gradili? Oh, kje so že tisti ljudje, ki so se s to stavbo ovekovečili!

Moje misli so se izgubljale v davno preteklost, a pri srcu mi je bilo, kakor bi hodil v mesečni noči ob bistri, šumni vodi . . .

Tedaj si pristopila ti. Natrgala si bila svežih cvetic ter jih povila v dražesten šopek. Šopek si sukala med prsti, a pri tem pri-tajeno-zvedavo pogledavala proti meni. Vedel sem, kaj si hotela. Pričakovala si, da te poprosim za cvetke. Ti bi mi jih bila podarila rada pred vsemi ljudmi, pred vsemi ljudmi bi bila rada razkrila svoje srce! Meni je bilo mehko pri srcu. Vstal bi bil in te poljubil iz hvaležnosti! Toda pokazati nisem hotel, kaj čutim. Kljuboval sem menda sam sebi. Delal sem se, kakor bi te ne razumel in ne videl. Poprosil te nisem za šopek — morda baš zato ne, ker sem vedel, da je natrgan zame! . . .

Naposled si se mi približala in mi ga ponudila sama od sebe.
»Vi imate tako radi take rože . . .«

A mene se je lotilo nekaj satanskega. Nekdo je nekaj opomnil in to mi je dalo povod, da sem tvoj dar odklonil.

Da so videli to drugi, te je še bolj bolelo. Zardela si do čela gori in pobegnila. Jaz pa sem zrl za tabo, dobro vedoč, da sem učinil nekaj grdega, nekaj nedostojnega. Ali čeprav mi je vest očitala, se vendar nisem kesal in nisem obžaloval svojega dejanja. Meni je menda usojeno, da mučim tiste, ki me ljubijo in ki jih sam ljubim! . . .

Včasih te po cel teden nisem pogledal. Ne — tega ne smem trditi! Pogledal sem te, a tako, da ti tega nisi zapazila. Kadar si se zasukala vstran od mene, vselej so te premerile moje oči od nog do glave in naslajale so se ob sladkem ritmu tvoje elastične hoje, ob gibkih kretnjah tvojega mladostnega telesa. A tega ti nisi vedela. Ti si mislila, da mi v istini ni mar zate, in trpela si. Poznalo se ti je na obrazu, kako si trpela. Tvoja lica so bila izpremenjena in tvoje oči so bile vrte . . . Povešala si glavico in videlo se je, kako se ti prav nič ne ljubi . . .

Ljudje, ki so prihajali v gostilno, so te ogovarjali, a ti si odgovarjala le s težavo. Številni tvoji častilci so se ti laskali in delali dovtype, ti pa si se posiljeno smehljala. Le z velikim naporom se ti je posrečilo, zadržati solze.

Semtertja te je tudi poprosil kdo, da bi zaigrala na klavir. Ti bi bila najraje odklonila, a tvoja volja se je upognila strogemu pogledu matere, ki ni trpela, da bi gostje česa pogrešali, in ki je zahtevala od svojih hčer absolutno pokorščino. Sedla si torej in pod tvojimi drhtečimi prsti so zaihtele strune . . . Nihče ni vedel, kaj

igraš, a čutil je lahko vsakdo, da odmevajo iz teh zvokov utripljaji tvojega bolnega srca . . .

Pri tem si imela veke poveznjene, da se je zdelo, kakor bi igrala sanjaje. Zdajpazdaj so se ti dvignile one dolge svilene trepalnice in žarek tvojega resnega očesa je priplul trepetajoč in proseč do mene . . .

A prišli so dnevi, ko sva si bila zopet dobra! Tiste dneve štejem med najslajše svojega življenja in nikdar, nikdar mi ne pojdejo iz spomina. Najina ljubezen je bila kakor dehteč vonj ob jutranji zarji vzklilega cveta! Ti si prisedla k meni in zrla sva skup v kako knjigo. Najini glavi sta si dotikali pri tem . . . Jaz vsaj sem občutil mehko tvojih las na svojem licu in zdelo se mi je, kakor bi se pretakali po njih liki po žicah električni toki, polni nepopisne slasti. Pa tudi tebi je bilo dobro ob moji strani, kajti vztrajala si, ne meneč se za to, da so molčali okrog naju ljudje in naju opazovali . . .

Uživala sva in se pogrezala v najsubtilnejša čuvstva sreče, katerih je zmožno človeško srce . . .

Ali ti si pri vsem tem mislila, ti si imela svoj cilj, svoj smoter, jaz pa nisem mislil na nič. Jaz sem zrl samo v tiste tvoje velike, temne oči, občudoval tvoje dolge, košate lase, divil se svežosti tvojih lic, a mislil nisem na nič! Tvoje misli so uhajale v prihodnost, jaz sem živel samo trenutku! . . . Zato si zaman čakala odločbe. One težko pričakovane besede ni bilo iz mojih ust! . . .

Postajala si otožnejša in otožnejša . . .

In tudi ljubosumnost te je morila!

Vedela si, odkod ti preti nevarnost. In jaz sem poznal tvoje skrbi. Nekoč sem bil izrekel vpričo tvoje mlajše sestrice, kateri si zaupala vse skrivnosti svojega srca, nalašč nepovoljno besedo o tvoji tekmovalki . . .

Ah, kako ji je zažarelo lice, tej tvoji sestrici!

»To moram pa Josipini povedati!« je vzkliknila. »To bo vesela, to bo vesela!«

Poskakovala je od tal in ploskala z rokami, potem pa je odhitela v kuhinjo.

Ali si bila res vesela?

Dolgo ni trajalo tisto veselje! Začela si postajati resna . . . Nade so ti ginile . . . Bolj in bolj se ti je v žalost pogrezalo srce . . . Loteval se te je celo obup! . . .

A tega jaz nisem vedel, Bog mi je priča, da ne!

Da imaš svoj smoter, svoj cilj, da pričakuješ nečesa od mene, to se mi je dozdevalo... to je bilo naravno, a da ti gre stvar jako do srca, tega nisem znal! Jaz sem živel v veri, da ne tiči v mojem početju nikaka nevarnost zate. Sicer pa nisem mislil na nič, prav na nič, razen na hipni užitek, ki sem ga imel, naj sva si bila že dobra, ali naj sva si kljubovala...

Toda tebe se je loteval obup! In tako je prišel tisti dan, ki se ga spominjam z največjo bolestjo, tisti dan, ko si vzklíknila: »Umrla bi najraje!«

Bila sva slučajno sama v sobi. Sedela sva vsak ob eni strani mize in ti si bila žalostna kakor še nikdar. Bila sva sama, bila je torej najlepša prilika, da bi se bila izgovorila tista tako težko pričakovana heseda. A ko se ni, si nagnila glavo nazaj na zid, prsi so ti zatrepetale in z vibrirajočim glasom si vzklíknila:

»Umrla bi najraje!«

Pri tem so ti begale oči ven skozi okno na ulice, a barva v tvojih licih se je izpreminjala od hipa do hipa.

»Umrla bi najraje!«

Mene je čudno pretresel ta vzklík. A tega nisem pokazal, ampak sem pripomnil ravnodušno:

»Za tako željo pač ni vzroka!«

»O, ga je, ga je!«

Te besede so prihajale iz dna tvoje duše, bile so tako prepričevalne, da sem globoko občutil njih istinitost. In bil sem v nemajhni zadregi! Prenenadoma mi je prišlo vse to, da bi se bil mogel urediti svoje misli, ali celo odločiti se. In kaj naj bi bil storil? Mar to, kar si si tako zelo želela? To ni šlo iz vzrokov, ki ti jih nisem hotel in mogel povedati! Ali naj bi bil rekel mar, da nisem imel nikdar resnih namenov s teboj? Morda bi bilo nekoliko resnice v tem, ker nisem nikdar mislil na take stvari. Toda, ali bi ne bilo to v tvojih očeh toliko, kakor če bi bil rekel, da te nisem nikdar ljubil? To pa bi ne bilo res, kajti ljubil sem te, ljubil! In kako bi te bil mogel tako grozno žaliti?...

Ah, vedel sem, da bi te bil mogel le na en način potolažiti, a ker to možno ni bilo, sem se izkušal pomagati s praznimi besedami...

Tebi pa to ni več zadostovalo!... Mogoče, če bi ti bil privoščil nekoliko pristrčnejših besed, če bi bil prisedel bliže k tebi... mogoče, če bi se bili zopet najini glavi štrnili skup kakor včasih... Toda tisti trenotek se mi je zdel tako svečan, tako svet in resen,

da nisem imel poguma, storiti kaj takega . . . V mojih prsah se je oglasila nenadoma vest . . . Prišlo mi je hipoma spoznanje, da je bilo moje početje pregrešno, da je bila moja igra zločesta . . . in umolknil sem.

Tudi ti si molčala. Prijela si se samo nekolikokrat za glavo, kakor bi te hudo bolela, potem pa si vstala . . . Hotela si oditi — brez slovesa, ne da bi rekla kako besedo, ne da bi se ozrla še enkrat name . . . Šele ko si storila tri, štiri stopinje po sobi, si si premislila. Zasukala si se in me pogledala tako čudno, tako na dolgo, kakor bi si hotela vtisniti v spomin moj obraz, potem si pozdravila in odšla . . .

Meni je bilo hudo pri srcu, akoravno nisem slutil, da sem zadnjič gledal v tiste tvoje velike, temne, krasne oči! . . . —

* * *

Ne dolgo po tistem so pravili, da si bolna. Meni se je zdelo to neverjetno. Videl sem te otožno, a da bi bila bolna? . . . Še ko sva bila zadnjič skupaj, si bila videti tako zdrava! Tvoji lici sta žareli liki dve škrlatasti vrtnici v sveži rosi in iz tvojih oči je sijalo iskro življenje . . . Toda bilo te ni nikjer . . . Vprašal sem naposled tvojo mater in ona mi je potrdila, da ležiš. Bilo je torej res!

Še bolj čudno je bilo to, kar se je čulo o vzrokih tvoje bolezn. Nekateri so pravili, da si poljubovala svojo za legarjem bolno sestro, čeprav ti je bilo prepovedano, stopiti k njej . . .

Ta vest, dasi je nisem verjel, me je pretresla.

»Umrla bi najraje!«

Te tvoje besede, ki sem jih čul jaz sam in nihče drugi, mi niso hotele iz spomina! Otresal sem se grozne, pekoče misli, a vračala se mi je venomer. Če bi bilo res storila to namenoma! . . . In če bi res umrla! Ah, pa saj ni mogoče! Tako zdrava, kakor si bila! Tvoja sestra je bila mnogo šibkejša in vendar si je opomogla! Ne, tega se nisem bal, da bi umrla!

Toda zakaj si šla svojo sestrico poljubovat? . . .

»Umrla bi najraje . . .«

Iz teh besed je zvenelo nekaj . . .

Pa saj ne umrje, saj ni mogoče, da bi umrla!

Tako sem se tolašil.

A če tudi okreva, mi je šinilo v glavo, ali ni škoda za tiste njene lepe lase, ki jih izgubi? In ne oblede li njena sveža lica, ne ugasne mar tisti poživljajoči ogenj njenega žarovitega očesa? . . .

Žal mi je bilo vsega tega in imel sem občutek, kakor ga mora imeti tat, ki ni še popolnoma zadušil svoje vesti, pa naj sem si še tako prigovarjal, da ne zadene mene nikaka krivda! . . .

Ah, zakaj nisem bolje premislil vsega, zakaj nisem zatl v sebi tistega čuta, zakaj sem se vdajal sladki omami in vzbujal s tem tebi nade! . . .

Odkar si bila bolna, nisem več zahajal k vam. Toda pozvedoval sem pogosto, kako ti je. Ko bi ti bil vsaj povedal kdo, kako sočuvstvujem s teboj, kako skrbim zate! O, pa ti ni nihče! In menila si morda celo, da niti ne mislim več nate! A jaz sem se te spominjal noč in dan! In vsakega, pri katerem sem upal zvedeti kaj o tebi, sem ogovoril. Zlasti tvojega zdravnika sem povpraševal. No, in kar sem čul, ni bilo ravno neugodno. Čimdalje bolj sem bil prepričan, da okrevaš, in delal sem naklepe . . . —

A včasi so prihajale čudne vesti od tvoje bolniške postelje. S svojo mlado strežnico si govorila večkrat o ljubezni. In naročila si ji, da naj pove vsem ljudem, da si v svojem življenju le enega ljubila. Imenovala si ga in jaz — nisem bil tisti! To je bilo tolažilno, to je bilo pomirljivo zame, naj se je tudi vpiral malce moj egoizem tej vesti. Vsekakor bi se bil smel zdaj otresti skrbi, da sem kaj zakrivil. Ali vest se mi je oglašala vedno iznova! Kaj pa, če bi bila le iz ogorčenosti govorila tako? Kaj, če bi se bila le maščevati hotela? . . . Začel sem tudi dvojiti, da si res tako govorila. Saj so ljudje pripovedovali med drugim, da so našli pod tvojim zglavjem moja pisma. In vendar ti živ dan nisem pisal! Razen par granesov, ki sem ti jih nekoč izročil v šali, nisi imela nobene črke od mene. Kje je bila torej resnica? . . .

Moje skrbi so postajale večje, ko sem zvedel, da ti noče biti bolje in da te obhaja često strah pred smrtjo . . . Toda tvoja bolezen se je vlekla tako na dolgo, da sem se sčasoma navadil vsega in da nisem polagal na nobeno stvar več posebne važnosti. Prišlo je celo tako, da nisem več tako nepretgoma mislil nate. In če se je kdaj zopet sukala govorica o tebi in je kdo omenil, da ti je slabo, se mi je zdelo vse to le prazno govoričenje. Obvladalo me je bilo popolnoma prepričanje, da ozdraviš. In v tem prepričanju sem često pozabil celo svojih sklepov in predstavljal sem si v duhu že, kako bom zahajal zopet k vam, kako boš igrala na klavir, kako bova sedela skup ter gledala v knjigo, a najini glavi se bosta dotikali zopet . . .

Sanjal sem lepe, prijetne sanje in vdajal sem se iznova brezmiselnosti. A iz teh sanj me vzdrami tisti neusmiljeni, tisti grozni

dan! Kakor strela z jasnega me je zadelo. Omamljen sem bil, poražen, strt vsled bridkega dejstva! . . .

Bil sem tistega dne z doma. Imel sem nekje važen posel. To je bilo vzrok, da sem le malo mislil nate. Bolj čudno je to, da mi tudi potem še, ko sem se po končanem delu vozil že proti domu, ni prišla misel nate. Dobro se še spominjam, kako mi je bilo tistikrat v duši in pri srcu. Utrujen vsled daljšega napora sem živo občutil potrebo, da si duševno odpočijem. Lotevala se me je z neodoljivo silo želja, da bi sanjari, iznebiti se vseh misli na dnevne skrbi. Naslonil sem se v vozu udobno in se vdajal užitku, ki mi ga je nudil pogled na krasno okolico. Oziral sem se na desno in levo, a največkrat so mi zastale oči na snežnikih, ki so bili skoro prozorni in kakor vdahnjeni na zelenkastomodro ozadje. Teh gorá se nikdar nisem mogel nagledati, a tistikrat bi jih bil v neki čudni ljubezni najraje objel in pritisnil na svoje srce, ako bi bilo kaj takega mogoče. Kakor morda še nikdar, sem se zavedal krasote božje narave in vsak atom v meni je občutil slast te lepote. Voznika sem večkrat opozoril, naj ne vozi prehitro. V tem duševnem razpoloženju bi se bil peljal rad sto milj daleč! . . .

Neprijetno mi je bilo torej, ko sem se približal mestu. Izstopil sem, poslal voznika dalje, sam pa sem šel po stezi za hišami proti domu. Imel sem včasih čudno mržnjo do ljudi in mučno mi je bilo, odkrivati se in pozdravljati na vse strani. Zlasti pa tedaj, kadar sem imel svoje misli, kadar sem se potapljal v čuvstva, od katerih sem se nerad ločil, kakor danes . . .

A varal sem se, ko sem mislil, da me na tej poti nihče ne bo motil. Srečal sem tvojo prijateljico Gabrijelo. Zdelo se je skoro, kakor bi me bila čakala. Prav možno, da me je videla prihajati z okna svoje sobe in da mi je prispela nasproti. Začela je takoj z interesantnim pomenkom, a govorila ni o tebi, temveč o sebi. Bil je to nekak doživljaj, katerega ne bi mogel opisavati, da ne bi skrunil svetosti čuvstev, ki me navdajajo ob mislih nate, o Josipina . . . doživljaj, ob katerega spominu me izpreletava mrzko, neprijetno čuvstvo, ako pomislim, da si ti baš takrat umirala! . . .

Prišedši domov, sem šel v svojo sobo. Umil sem se in preoblekel. Opravi sem vse to z neko ravnodušnostjo, ki meni sicer ni lastna. Bil sem nenavadno miren. A ko stopim nato zopet po stopnicah na cesto, zazvoni zvon iz stolpa cerkvice tam sredi mesta s svojim značilnim ječečim glasom. Ta glas mi je pretresel mozeg, v mojih prsah se je pojavila neka čudna disharmonija, pri srcu me

je nekaj zbolelo, toda nate se še vedno nisem zmisлил. Nekaj kakor dremota je objemalo mojo glavo, da sem se vsake stvari le napol zavedal . . .

Nasproti mi pride dekla.

»Kdo je umrl?« jo vprašam malomarno.

Ona pa se ustopi predme in vpre ostro oči vame. Bilo je videti, kakor bi se bala, da ne bi česa na meni prezrla. Brez dvojbe se je hotela prepričati, kak vtisk napravi name novica, ki mi jo je imela povedati. Ustnice so ji zatrepetale kakor komu, ki bi rad naglo kaj povedal, pa ga hlastnost ovira, da ne more. Naposled je bruhnilo iz nje:

»Kdo drug naj bi umrl kakor . . .«

Imena ji ni bilo treba povedati, vzdramil sem se in streznil hipoma in vedel sem takoj, koga misli.

In vendar nisem verjel! Verjel nisem, ker se mi je zdelo nemogoče!

Ali dasi nisem verjel, mi je vendar bilo, kakor bi me bi udaril kdo s težko rečjo po glavi, in omahnil sem. Ko sem si spet opomogel, sem videl, kako čudno se je smehljala dekla. V tem smehljaju se je razodevala neka zadovoljnost, ki je bila v kričecem protislovju z mojim duševnim razpoloženjem. Ženska je bila zadostila svoji radovednosti, prepričala se je bila o tem, kar je poprej morda samo slutila, in bila je zadovoljna . . .

A meni je bilo tako strašno pri srcu!

Šel sem v gostilniško sobo in prisedel z občutkom, ki se niti popisati, niti primerjati ne da, k drugim ljudem. Bilo bi me samega grozil tisti hip, zato sem si poiskal družčine. Govorili so samo o tebi in kdor je vstopil, je ponavljal vse podrobnosti o tvoji smrti. Jaz sem poslušal vse to in občutil sem bolečino, in vendar nisem verjel! Bilo mi je kakor v nemirnih, razburljivih sanjah, ko človek ne ve, spi li ali bdi . . .

Semtertja me je kdo vprašal, če te pojdem kropit. Jaz sem pogledal začudeno in odmajal z glavo. Odmajal sem z glavo, ker — nisem verjel. In če bi tudi verjel bil, ne, mrtve bi te ne bil mogel in bi te ne bil hotel videti za ves svet ne! . . .

In ko sem šel nato ven in sem srečaval ljudi, me je vprašal še ta in oni, če pojdem kropit, a jaz sem molčal in žalostno odmajeval z glavo . . .

Dve grozni noči sem prebil, potem pa je prišel čas, da te dvignejo in odneso iz preljube domače hiše, kateri si bila to, kar je žlahten cvet vrtni gredici. Zbralo se je ogromno ljudstva, da te spremijo na zadnji poti. Tudi jaz sem bil vmes, tudi jaz sem te spremljal — toda verjeti nisem mogel! . .

»Ne, ne, ne, to ni res!« je vpilo in klicalo moje srce. »To ni res!«

Otožno so peli zvonovi in pretresljivo se je razlegalo mrtvaško petje, ali jaz nisem verjel! . .

Bil je lep, svetel dan, poln krasote, poln življenja, da je bilo le težko verovati v smrt!

Ko smo prišli po poti proti pokopališču do onega mesta, odkoder se vidi na vrt za vašo hišo in odkoder sem te tolikrat opazoval, ko si stregla svojim cvetkam, sem se ozrl kakor vselej, kadar sem hodil to pot, proti oni strani. In kakor drugekrati, kadar te nisem videl na vrtu, mi je šinilo skozi možgane:

»Danes Josipine ni tam!«

»Danes Josipine ni tam« — a tebe so nesli pred mano v beli pozlačeni krsti tja gori, odkoder ni vrnitve!

Pa saj nisem verjel! . .

* * *

In potem so te spustili navzdol . . . Krsta je zabobnela pod težkimi ilovnatimi grudami . . . a okroginokrog je zavreščalo, kakor bi se bil hipoma dvignil vihar. Ihtenje, ki je prihajalo iz sto in sto prsi, se je spojilo z zamolklimi glasovi zvonov v pretresljivo harmonijo in nebroj svetlih solz se je usulo na zemljo, ki te je imela sprejeti v svoje okrilje.

Ni enega očesa ni bilo suhega. Razjokal sem se tudi jaz. Jokal sem in ihtel kakor kdo, ki se loči za vselej od prisrčno ljubljene bitja.

Jokal sem in ihtel — toda verjeti nisem mogel!

Kakor v sanjah sem bil! . .

Vrnil sem se s pokopališča in začel sem te iskati. Iskal sem te povsod. Vsak prostorček, kjerkoli sem te videl kdaj, sem poiskal, a našel te nisem nikjer! . .

Od hipa do hipa se mi je zazdelo, da te vidim, da mi prihajaš nasproti . . . Kar nenadoma so mi zastrmele včasi nasproti tiste tvoje velike, temne, krasne oči . . . Razveselil sem se, vzradostil se — a tej moji radosti je sledilo vselej bridko razočaranje!

In začel sem uvidevati, da moja trdovratna nevera ne izsili ničesar . . . uvidevati, da stojim pred grenkim, neizpremenljivim dejstvom! . . .

Zavedel sem se . . . In pri srcu me je peklo in bolelo še huje . . .

Tista prva noč po pogrebu je bila strašna . . . strašna . . .

Bilo mi je, kakor bi hodila ti po moji sobi in ihtela . . .

Vstal sem, prižgal luč in šel klicat ljudi . . . Kajti prav razločno sem čul ihtenje!

Le polagoma sem se pomiril.

Toda peklo in bolelo me je še vedno in huje in huje . . .

Iskal sem često tolažbe tam gori pri tebi . . .

Prihajal sem pogosto na tvoje novo domovanje. Najrajši ob mraku, ko se mi ni bilo bati, da bi me spoznale radovedne oči, da bi me kdo ogovarjal in motil . . .

Stal sem ob tvojem grobu in zatapljal se v spomine . . .

Nekoč pa se je sesedla pred mojimi očmi tvoja gomila, ker se je porušila krsta pod pritiskom prsti. Mene je pretreslo, za hip me je preobvladal strah, da so se mi zašibile noge. Zatem pa me je napolnilo neko prijetno čuvstvo srce. Bilo mi je, kakor bi se bilo naredilo prostora še zame poleg tebe . . .

Vsak dan sem prihajal tja gori — teden za tednom. Sam potreben tolažbe, sem tolažil cvetke, ki so žalosino povešale glavice nad tvojim počivališčem . . .

Včasih sem čul jokati v mraku jesenske sape, ki so se lovile ob tvojem spomeniku . . .

A meni se je zdelo, kakor bi ta jok prihajal iz zemlje, kakor bi od tebe prihajal ta jok gori . . .

Jaz nisem jokal, a srce se mi je trgalo . . .

Potem pa je določila usoda, da sem se moral ločiti od tebe . . .

In zdaj si ti tam, a jaz hodim drugod svoja pota . . .

Toda vračam se . . . vračam se v svojih mislih dostikrat k tebi . . . V veseli družbi sem včasih, smehljam se in poslušam in odgovarjam, a pri srcu mi je žalostno in moje misli so pri tebi. In često me tudi sanje privedejo v tvojo družbo. Ni ga časa v dnevi, ko bi se ne zmisлил nate . . .

Jaz se vračam in vračal se bodem! . . .

Notranji boj.

Vedno v meni duh in duša¹⁾
 za prevlado se poskuša,
 tó nesreče moje vir:
 vedno v meni je prepir.
 Ali jaz sem pevče-bore,
 dvema vstreči ki ne more —
 oj gorjé!
 Naj prevlada um li duša,
 koga pevče naj posluša?
 Ha, prevlada naj srcé!
 Bilo mi nikdar ni k sreči,
 ali nečem ga zavreči:
 k sreči ali za gorje,
 v meni vlada naj srcé!

S. Gregorčič.

Ti nisi kraljica!

Ne bodem te, ljubica, v zvezde koval,
 ne bodem ti zidal oltarja;
 ti nisi mi solnce blestečega dne,
 ti nisi mi jutranja zarja.

Ti nisi visoka, ponosna gospa,
 ti nisi mogočna kraljica
 in nisi kot cenjeni biser morja. — —

Prelestna kot sanje pomladne noči
 in sveta kot misel pobožna
 in nežna kot cvetje brsteče si ti,
 kot tihi spomini — otožna.

In plamen ti v mehkih očeh ne gori,
 kot morje so temne, brezdanje,
 in kadar se v tvoje zamislim oči,
 zamislim v otožne se sanje — —!

P. Grošelj.

¹⁾ = um in srce.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolencec.

(Dalje.)

oldne je, predno bi si to mislili, in želodec se oglasi. Po jedi zopet sladok počitek z lulico v ustih in dobro urico spanja tudi ne škoduje. Popoldne je treba zopet nanositi drv in se za polno malenkosti pobriniti, in ko se mrak stisne, morajo biti že stave na svojih mestih. Dan ti je minil, sam ne veš kdaj, in giblješ se v dobri nadi, da ta noč bo še izdatnejša nego prva. Ne za trenotek v celem dnevi ti ni bilo dolgčas. Vseh duhomornih vsakdanjosti pozabiš v gozdu. Ko se solnce poslavlja, odpravljajo se k počitku tudi ptiči. Šoje so najbolj glasne, kaka mična taščica zapoje še jeseni. Žolne in pa lešnikarice — te pa te hodijo ogledovat in se nekako tako glasijo, kakor bi te hotele pobarati, kaj da imaš v gozdu opraviti. Ako imaš ogenj in prenočišče blizu kake žolnine, lahko se ti dogodi to, kar se je meni pripetilo, da se vélika, črna žolna z glasnim vriščanjem zakadi proti tebi in do trdnega mraka jadikuje nad teboj, da si ji posegel v njeno že od staršev podedovano posest.

Še predno se vse pomiri, nastane že nočno življenje. Miši so še prej na nogah nego polhi in sova čvinkarica je danes prehitela še navadno uharico. Oj, da je vreme ugodno, jasna noč in tiha, sprejme in odene te gozdna moč narave tako rahlo in toliko se ti prikupi, da jo nosiš s seboj v spominu morda še dalje nego mesečni sijaj nad tiho vasico, v kateri prebiva prelepo dekle!

No, pa za polharja niso take misli. Do prvega pobiranja je še dve uri časa, med tem se rajši kaj pomenimo o lovu! Redkokdaj mine tak razgovor, da bi v njem ne prišel na vrsto »stric Jakob«, »opankar«, »kosmatin«, ako te je hudo prestrašil, »grdoba« — in kdo bi pomnil vsa imena in vse pridevke, katere prenaša medved po gozdu. Najstarejši polharji vedo tudi še katero povedati o jelenih in ne zabijo nikdar pristaviti, da je bilo takrat, ko je ta žival še prehajala po naših gozdih, na svetu še vse drugače, da so takrat po gozdu prehajali tudi še roparji in tolovaji, katerih se je bilo dosti bolj bati nego medveda; da je tudi redkokdaj noč minila, da ne bi bili slišali volka tuliti in risa lajati. Pri takih pripovedkah bi te zamalo še obšla groza, da se beseda ne zakroži nazaj na medveda,

o katerem pa je razgovor vedno bolj dobrohoten, kajti gozdar te živali ne sovraži, ampak jo smatra le bolj za nekakega nepovabljenega gosta. Dosti sem sam prehodil gozdov, prišel tudi v ožjo dotiko z medvedom, slišal pa sila dosti pripovedk o njem, toda niti enega slučaja ne vem povedati, da bi bil kdaj medved kaj žalega storil človeku. Toliko pove vsak gozdar, da se ogni medvedke, ako se snideš ž njo, ko ima mladiče pri sebi, sicer poskočiš pred njo kakor pes pred koklo, vendar o tem pa je složna sodba, da je medved ogrožen, ko človek naleti nanj, in da bi bilo težko reči, se li medved bolj ustraši človeka, ali človek medveda. Stari Polončič nam je pravil, da je nekoč po gozdu prehajal in nasekaval dolgih prekel za slamnato streho. »Saj veste,« je rekel, »da po lepem svetu ljudje vse pobero, zašel sem torej v bolj grd svet. Rasla je košata hoja v skalovju in imela je veje bolj do tal. Ko eno privzdignem, da bi si naprej pomagal, kar privzdigne glavo in zrohni proti meni — medved. Še nikoli kaj takega! Ne pedenj od mojih stegen je bil gobec in še domov sem prinesel na hlačah izbruhnjene sline. Ne vem, kaj sem rekel, vem pa, da sem imel v mislih reči: »Le umakni se, jaz se nimam kam, saj ti nič nočem!« In res se je medved mrmraje obrnil od mene, jaz sem pa še precej časa stal kakor zid, predno sem se pripognil, pobral sekuro, ki mi je bila padla iz roke, in šel naravnost domov.« »Ali verjamete, prijatelji,« je še pristavil stari Blaž, »da dva dni nisem bil za nobeno delo in mi je moja stara očitala, da sem se zlenobil.«

Nasmehljali smo se Blažu, ki se mu je še pri pripovedovanju videlo in na resnem obrazu poznalo, kako ga je bila nenavadna prikazen prestrašila in prevzela. Hudomušni Matevž je še pristavil in rekel: »Da, vidiš, Blaž, zakaj pa nisi potrkal, predno si vstopil pri stricu? Njemu tudi gotovo ni bilo prav, da si mu domalega stopil na glavo.« »Le norčuj se!« odgovori Blaž. »Da se tebi taka pripeti, še hlače bi pral!«

Toda zadosti teh besed! Sove so že vse na nogah in pri jasnem nebu že prav pogosto kaplja od dreves. Pojdimo pobirat! In zopet mine noč in, rekel bi, skoro manj naporna nego prva; kajti dolga pot v gozd prvega dne in bolj utrudljivo delo za vse priprave so nas bile bolj prevzele. Tudi tla okrog vedno gorečega in izdatnega ognja so se dodobrega osušila in tudi prepoten nisi bil, ko si legel, torej ni čuda, da te druga noč ne izdela tako kakor prva. Ako je dovolj živeža, prebije se tudi tretjo noč v gozdu in šele tretji dan se po navadno prav skromnem zajutreku vrnemo proti domu.

Zadnja noč se ni prav sponesla. Bolje bi bilo, da smo se nekoliko dalje prestavili. Vendar pa naštejemo in zložimo v malho do tristo polhov. Proti vrhu se pomičemo bolj počasi. Seveda smo okrog ognja še na vse kraje dobro pregledali, da nismo kaj pozabili. Z vrha navzdol pa stopamo že bolj naglo. Srečamo tudi ljudi, ki gredo z vprego v gozd po drva in drugo lesovje. Vsak nas ogovori in povpraša, kako se je kaj lov sponesel. Že tik prve vasi pa srečamo druge polharje, s katerimi je že daljši razgovor, kod da smo lovili in katera vada je najbolj ugajala. Mi, ki smo bili utrujeni in že blizu doma, se nekoliko dalje pristavimo. Naši nasledniki se pa bolj hitro poslovijo, ker jih skrbi, da bi njih malhe ne bile kos našim, kajti najizdatnejši lov se po končani dobi razglasi po vseh vaseh.

Marsikateri gozdar, ki bo ta moj opis čital ali slišal in je že poslušal starčka, ko je pripovedoval, kaj vse je doživel v gozdu, ter vedno končal z besedami: »Vsaj dandanes pa tega več ni, svet je postal ves drugačen,« — bo odkimal z glavo in rekel: »Temu se je dobro godilo, ko je lovil polhe. Imel je vsega zadosti s seboj in pri lovu pa še lepo vreme. Toda, naj bi bil izkušal, kar se je meni pripetilo, ko se je na večer jelo oblačiti, še pred polnočjo deževati, potem pa je pritisnila še burja, in zjutraj, ko sem se napol prezebel prebudil, me je odeval sneg, potem pa bi le vedel povedati, kako je pri prvem vidu vso svojo pripravo pobral in šel iz gozda proti domu, kakor bi ga sam peklenščak preganjal.«

Vem to tudi jaz in bom tudi o tem še govoril, kako se godi gozdarju, ko ga daleč od doma in v debelem gozdu zasači nevreme. Poznal sem tudi polharja, ki je nesel s seboj samo za dva dni živeža, in to le koruzne moke in nekoliko masti, ostal pa v gozdu še tretji dan in tretjo noč, v resnici nalovil sam do 400 polhov, toda domov grede vsled gladu in ker je že težko nesel, tako oslabel, da mu je jelo črno postajati pred očmi in se je naposled zgrudil. Tomaž je bilo ime temu možu in bil je iz Kozarš. Pravil mi je, da prav sam ni nikdar nalovil toliko polhov kakor takrat, ko bi bil malodane za zmerom ostal v gozdu. »Imel sem s seboj,« je pravil, »do 30 stav. Vreme je bilo pravo, polha pa toliko, da je kar mrgolelo. Ko sem se drugi dan odpravljal, da se vrnem domov, sem pokuhal še ostanek živeža in utrujen, kakor sem bil, potem, ko sem bil snedel, tudi še pri ognju zaspal. Spanje me je okrepčalo. Premišljevali sem počel in sama sebe preveril, da brez živeža se en dan tudi še prestane, in odločil sem se, da bom lovil še eno noč, češ, da tako ugodnega vremena in toliko živali morda ne najdem nikdar več. Po dnevi sem precej spal,

na večer sem postal že malodušen in mislil sem se že odpraviti proti domu. Vendar pa me je premagala strast in jel sem nastavljati. Taval sem kakor omamljen po noči od stave do stave; vzdrževalo me je le to, da je skoraj vsaka stava zmerom držala. Pri belem dnevi sem se prebudil pri ognju, ki je bil domalega pogasnil. Zeblo me je tudi, vendar sem šel še okolo stav in pobral nje in kar je bilo v njih. Pospravil sem vse v malho in jel stopati proti domu. Dasi je star pregovor, da lovec nikdar ne stopa lože nego takrat, kadar težko nese, mi je bila napolnjena malha vendar zelo nadležna in polotila se me je misel, da bi jo skrtil in od doma potem brata poslal ponjo.«

Kar je tebi na jeziku, ljubi bralec, to je premagalo tudi mene, da sem rekel Tomažu: »Zakaj pa si niste par polhov spekli in se na ta način okrepčali?« Tomaž me je pogledal in vedel sem, kaj mi bo rekel. Pravi polhar bi baje prej gladu poginil, nego si že v gozdu privoščil polha. Ko hitro domov pride in pokaže plen ter prepusti tudi radovednejem in posebno mladini, da preštejejo veliko število polhov, da potem vedo govoriti po vasi in praviti, da toliko jih letos še nihče ni prinesel domov in še tako tehtnih, potem šele postane polhar radodaren. Sam si jih privoščil in drugim jih deli. Kdor drugače naredi, ta je sneda in ni pravi polhar.

Tega pravila se je držal tudi Tomaž in se otepal z gladom in trudom do Vratec, od koder se pot nagne navzdol. Tam se je pristavil, da bi počival in se nekoliko okrepčal, pa je od slabosti bolj omedlel nego zaspal. Ko se je zopet zavedel, si je pomagal naprej in malo živ šele proti mraku prišel domov, dasi se od Vratec do doma navadno ne potrebuje čez dve uri.

Tak je in mora biti polhar, ako se hoče šteti med strokovnjake.

Ko pride polhar domov in se okrepča za potrebo, mora takoj na delo, da žival spravi v korist. Prične s tem, da dene polhe iz kože. Kdor tega ni videl, ne bi verjel, kako spretni so pravi polharji. Parkrat se zablise nožič, potem pa potegne kožico proti glavi dol in ima v eni roki nagega polha, v drugi pa mešiček. Polhi se kuhajo, pečejo, cvro; ako so tolsti, se mast odliva in spravlja. Domača hiša in sosedje, vse se gosti z mesom in dobro zabeljenim krompirjem ali pa z žganci. Kožice se nanizajo na niti in potem posušijo, predno pridejo v stroj.

Strojenje je zelo primitivno. Več čez trebuh prerezanih kožic se zameša med žaganje in bosi strojar, ki se drži z rokama za kak povprečen količek, skače po njih in jih meša, da ga še po zimi ne

more zebsti. Ostrojene kožice se potem sešivajo v podolgaste, takozvane tablice. V vsako tablico jih gre po šestnajst. Toliko se jih potrebuje tudi za navadno polhovko. Prodajajo se pa tudi table in se potem rabijo kot podlaga mesto druge kožuhovine.

Nekdaj je stala polhovka staro dvajsetico, in odrasli ljudje, ki stanujejo ob gozdih in tudi po drugod po naši deželi, so jih po zimi skoro vsi nosili, v poletnem času pa samosrajčniki, da jih ni solnce peklo v glavo in se je prihranil klobuk.

Najlepšo kožuhovino, recimo table ali kape, dajejo spomladni polhi. Kožice so vse enake, zimske imajo reso in se svetlijo. Toda teh kožic je malo, kajti spomladi ni toliko polhov kakor jeseni. Žival je tudi bolj raztresena in kdor hoče spomladi polha ujeti, mora biti posebno izurjen v tem, da ve kam skrinjico postaviti. Kdor jih ujame 10 v eni noči, je že dober in kdor hoče dobiti spomladanje table, mora se v celem okrožju priporočati. Spomladanje kožice pa imajo to napako, da je skoro vsaka druga oškrbana. Nisem mogel dognati, odkod to prihaja. Po hrbtu namreč, koder je najlepša koža, se nahajajo mesta brez dolge dlake. Vidi se, kakor bi bila izgrizena. Ljudje tudi pravijo, da se polhi, katerih se nabere dosti v eni polšini, grizejo. Ali je to vzrok, ali jih obgrizejo miši, ali se proge naredijo tam, kjer se živali druga ob drugo tiščijo, temu se ni še prišlo do kraja.

Polh se zviije čez zimo v kolač, in če je prav debel, ga je videti kakor kosmato kroglo, iz katere moli kosmati rep kakor čep. Da se prebudi ob času, ko jame zeleneti bukev, sem že povedal.

(Dalje prihodnjič.)

Vse je tiho . . .

Vse je tiho in pokojno
in ta lepa, južna noč
sije doli na poljano
kot v ljubezni dneh nekoč.

Kopljejo se v svetli rosi
lilije tam sred poljá
in meglice lahnokrile
so zaspale vrh gorá.

Vse je tiho in pokojno . . .
v dušo veje tajna moč,
hrepenenje po ljubezni —
vžiga ta prelestna noč . . .

Kristina.

Trenotki iz učiteljskega življenja.

Spisal Josip Dolinar.

II.

»rav je, da grem po prvo plačo sam,« si je mislil Idolnik prvega oktobra tistega leta zjutraj. »Pri tej priliki se seznanim s kolegi v trgu in to utegne postati zame važen trenotek.«

Nameraval je bil poslati sestro, toda ker je bil ravno četrtek, mu ne bode škodoval dobro uro dolgi izprehod do davčnega urada.

In šel je. Po poti je nehote mislil na prvi denar, ki mu ga polože na mizo, na prvi denar, ki si ga je prislužil v javni službi. Kako bodo lepo žvenketali novci v njegovem dozdej suhem žepu, kako bode prijetno, ko bode plačeval svoje potrebščine s svojim denarjem! Svoje potrebščine? No, te niso baš velike. Toda, ali nima že nekaj dolga? Dozdej še ni računal, koliko mu ostane, ako hoče plačati v prodajalni, kjer je začel jemati na mesec. Vraga, zakaj ni že sinoči izračunal, koliko se je tam nabralo! Da bi le ne bilo preveč! Vedel bi prav natanko, koliko mu ostane od meseca. Ta misel mu je bila sitna in mučila ga je vso nadaljno pot. In ta široka, pusta cesta brez grmovja in dreves, ki se je vila proti trgu, mu je postala zoprna, neznosno dolgočasna. Da, vsa drugačna je ona, ki vodi s postaje proti Vrbju! Ali pa ni morda tudi ona malce drugačna, kakor se mu je videla prvič, ko je stopal po njej z dekretom v žepu? Morda . . . ha . . . ha! To je neumna misel! Čemu bi si belil glavo, gotovo je, da je danes tako nesramno nervozen, kakor še ni bil nikdar v svojem življenju. Toda to mora preiti! Dvignil je glavo ter pogledal proti nebu. Tam gori je bilo čisto in vedro, modro in svetlo in videlo se je tako daleč, daleč kakor v neznansko globočino morsko. In Idolniku se je nehote ustavila noga in oko mu je strmelo nekoliko hipov navzgor in iz srca mu je izginila ona temna misel, ki se je bila vanj prikradla tako zavratno. Mehka toplota je zopet ogrela njegove prsi in veseleje je stopal dalje.

Pri davčnem uradu so mu izplačali triintrideset goldinarjev in triintrideset krajcarjev, Z drhtečo roko je vtaknil tri desetake v površnik, a tri srebrne goldinarje v hlačni žep. In ž njimi je tam ostala tudi njegova desnica in med njegovimi prsti so se smukali srebr-

njaki zdaj od vrha navzdol, zdaj narobe, a vmes se je mešal oni preostali drobiž. Nekako ponosno je hodil, ogledujoč si enonadstropne trške hiše z nizkimi okni in lonci pestrih cvetic na njih. In njegova domišljija se je razvnela in za temi cveticami je videl kodraste dekliške glave, zardela lica in črešnjeve, nasmihajoče se ustnice.

Te njegove pesniške občutke je začel motiti želodec, ki ga je opominjal, da je že dolgo, kar je zajutrkoval. Stopil je v prvo bližnjo gostilno ter naročil četrtno vina. Prinesla mu ga je komaj osemnajstletna mladenka vlažnih, velikih oči in rumenih, svetlečih las. Premotila ga je naglo in se nasmehnila, vprašujoč, ali želi še česa. In naročil je še dve jajci na mehko ter se nasmehnil i on. Mladenka mu je ugajala, nekaj odkritosrčnega, deviškega je bilo na njej. Bilo je na njenih licih nekaj, kar je spominjalo na jutranjo roso, ki se sveti na rdečem jabolčnem cvetju, še predno so jo drhteče poljubili solčni žarki. In ta rosa je bila, ki mu je takoj priljubila to neznano mladenko, in ta rosa je bila, ki je udarila v njegovi notranjosti na neko posebno struno, ki dozda še ni zazvenela nikoli. Ko se je vrnila z naročenim jedilom, jo je pogledal vnovič v lepe oči. A tedaj se je nekako zdrznil, preletela ga je hipoma neka čudna slutnja, bilo mu je, kakor bi mu nekdo zašepetal na uho: »Ta cvetica ne cvete ne zate, ne za drugega . . . ona je moja . . . ha, ha, moja!«

Prestrašen se je obrnil, toda za njim ni bilo nobenega, v kotu se je zazibala samo senca njegova na beli steni. Iz sobe pa je zopet stopala ona rahlo, komaj slišno, kakor se rahlo ziblje ptica na lahkih svojih krilih . . .

Tedaj pa so se vrata vnovič odprla in šumno je vstopil nov gost. Bil je dolg, suh človek, kratko ostrizen in visokega, obokanega čela. Sedel ni za mizo, pač pa korakal po sobi gori in doli, pozdravivši Idolnika. Kmalu za njim je vstopila zopet ona ter vprašala:

»Četrtno istrijanca, gospod učitelj?«

Oni je samo prikimal.

Idolnik pa je došleca pogledal natančneje. Njegov nastop mu sicer ni posebno ugajal, a vstal je kmalu ter se mu predstavil.

»A tako, tako — servus, kolega! Torej ti si v Vrbju? A jaz sem tamle gori pri Sv. Ahaciju. Lep hrib to. Kadar grem doli, se zavijem čez ušesa v suktnjo ter se trkljam prav do glavne ceste. Kadar se vračam v svojo rezidenco, se pa stoje pasem. Vidiš, za kaj takega ti nisi rojen, kakor kažejo tvoje drobne in bele ročice. Hm, te so namenjene za kaj drugega. Recimo, gladile bi kaka žametasta ličeca, ali pa bi, no recimo — preštevale denar. Ha, ha, ha!«

In smejal se je glasno in šumno, da je odmevalo od sten.

»Toda mojega imena še menda ne veš. To je sicer vseeno. Lahko bi se pisal Rotschild, lahko Kalister, lahko pa — tudi Francek Krtina, to je namreč ime, ki ga nosi oni siromak, ki je kopal kamenje v kamenolomu za našo vasjo, a ga je nekega dne zasulo, da ni nikoli več videl božjega solnca. Revez! Tako se pa pišem Zamuda, Janez Zamuda. In res — alah je velik — zamudil sem vse, kar je količkaj dobrega na svetu.«

Pogledal je Idolnika oprezno, kakor bi hotel uganiti njegove misli, ki bi jih utegnilo v njem vzbuditi tako čudno predstavljanje. Toda Idolnik ni ganil niti s trepalnicami. Oni pa je nadaljeval:

»Ne, zlagal sem se. Nečesa nisem zamudil. To ti hočem povedati. Glej, zdrav sem kakor riba, dobre zobe imam in dober želodec. Vraga, prežvečil in prebavil bi jeklo in rjaste žreblje, ko bi se le dobili — zastonj! In doma imam zdravo ženo in zdravih desetero otrok. In tudi oni imajo dobre zobe in dobre želodce. Prežvečili in prebavili bi ravno desetkrat toliko, kakor jaz zaslužim. Ha, ha ha. Hudič, še danes, ko je prvega, bodo lačni kakor kobilice po toči. Čakaj, na!«

Segel je v žep ter položil mošnjo na mizo.

»Tu vidiš. Petindvajset let sem učitelj, večinoma pri Sv. Ahaciju, a ta ljubi svetnik in patron enega mojih otrok mi ne pomaga, da bi imel kaj več nego toliko. Tu so . . . eden, dva, deset . . . trideset . . . petinštirideset goldinarjev, kolega, čez petindvajset let petinštirideset goldinarjev na mesec! . . . Ali hočeš, da ti kaj posodim? Na, vzemi!«

Bridko se je nasmejal, da so mu stopile solze v oči. Idolnik ni mogel izpregovoriti besedice. Vsaka beseda, ki jo je izgovarjal oni, ga je bila s pestjo v lice, ga je zadevala kakor kladivo.

Zamuda je pograbil novce z mize ter jih zopet zavezal v mošnjiček.

»Toda sediva, kolega! Čemu bi se razgreval? Govoriva kaj vselejšega!«

Sedla sta in naročila še vsak merico vina.

»Kdo je ta deklica, ki nama streže?«

»Aha, torej ti je všeč! No, ni napačna. Ali lepo te prosim, pusti take reči pri miru, ako hočeš kdaj drugače govoriti, kakor ti govorim jaz danes. No, sicer je pa iz dobre hiše, dobra in pridna punca in poštena. To ti lahko povem. Ime ji je Milena. Ako hočeš kaj več zvedeti, moraš že vprašati drugod!«

»Kaj pa kolegi v tukajšnjem trgu? Kje bi jih dobil, da se seznanim z njimi?«

»Popoldne bodo gotovo tukaj. Počakaj jih! Jaz pa moram iti, sicer . . .«

Stavka ni končal, a gledal je prazno steklenico nekam žalostno. Videti je bilo, da se bori sam s seboj. Ali kmalu je stresel z glavo ter vstal.

»Kolega, ako dovolite, pokličem jaz pol litra . . . takole za prvi sestanek se spodobi,« je dejal Idolnik, ki si je domišljjal, da mu vidi v dušo.

Oni ga je pogledal.

»Vidim, da si dober fant in da imaš srce na pravem mestu«, je dejal Zamuda; »toda pazi, to ni dobro! — Jaz pa ne morem sprejeti tvoje ponudbe, hvala ti vseeno!«

Te besede je govoril tiše in z mehkim, izrazitim glasom ter ponudil Idolniku roko.

Ali v tem hipu je bil že zopet prejšnji Zamuda. Zasmel se je ter glasno in z onim osornim poudarkom nadaljeval:

»Ako bodeš včasih kaj lazil tod okoli, pa se oglasi na vrhu pri Sv. Ahaciju. Videl bodeš, kako živimo. Servus!«

Obrnil se je, da bi odšel. Med vrati je zaklical:

»Ako ostaneš čez poldne, pozdravi kolege!«

Idolnik se je zamislil. Nekam pusto in neprijetno prazno je nastalo v njegovi duši. Ti menjavajoči se občutki so ga plašili in vznemirjali. Vraga, ali res ne more človek biti trd in zavarovan, da ne bi ga vzdramila vsaka beseda ter ga pripravila ob veselje in moško samozavest? Ta Zamuda je izklesan iz vse drugačne snovi nego on, Idolnik. To je pokazal ravnokar in kolikrat je moral kazati v teh dolgih letih mučenikovanja, zatiranja in bede! Ali bo on, Idolnik, mogel čez toliko let stopati tako trdno in ravno, kakor stopa Zamuda?

Segel je v žep. Oni trije goldinarji, ki so tičali tam notri, so se mu začutili pod prsti tako neznatni, tako silno majhni, da so se mu videli kot vinarji in še so se krčili in krčili.

Tedaj je vstopila zopet Milena. Nekaj takega, kakor bi se pokazalo solnce izza črnih oblakov, je posijalo v sobo in razpršila se je za hipec tudi megla, ki se je kuhala v Idolnikovi notranjščini . . .

Popoldne se je Idolnik seznanil s trškimi kolegi. Bili so trije mladi, veseli možje, ki so imeli še vedno to srečo, da so jih starši podpirali od doma, in tako niso še vedeli, kako živi oni, ki je na-

vezan sam nase. Idolnik je našel v njih ljubeznive tovariše, a drugega nič. Nehote jih je primerjal z Zamudo in ta primera je slednjega še bolj povzdignila v njegovih očeh.

Nadučitelja tisti dan ni videl. Sklenil je, da ga poseti ob drugi priliki . . .

Idolnik se je tistega dne dolgo zamudil v trgu. Prigovarjali so mu kolegi, naj ostane, saj nima tako dolgo do doma in saj je prvič, da so skupaj.

Dal se je pregovoriti. Pijača, ki je ni bil vajen, je vplivala nanj in postal je skoro razposajen. Pozno popoldne je vstopil s tovariši v sobano največje gostilne v trgu: »Pri zlati kroni«. Tam je sedelo pri pivu nekoliko uradnikov. Bili so to: sodni svetnik, sodni pristav, advokat, notar in nekaj gospa, oziroma gospodičen. Idolnika so predstavili in sedel je mednje. Prvič v svojem življenju se je nahajal v tako odlični družbi. Kot dijak je sicer semtertja zašel v boljše kroge, toda kot pasiven gledalec, kot statist. Danes je bilo to nekaj drugega. Čutil je, da je treba tu imeti svojo aktivno vlogo, a kakšna bode ta vloga, niti pojml ni. Zlasti so ga motile dame. Tako čudno, skoro bi rekel indiskretno so se ozirale po njem, da ni vedel, kaj bi začel. Videl je, da nekaj zahtevajo od njega, a kaj bi to bilo, ni mogel uganiti, si ni mogel misliti. Semtertja je opazil, da je katera pošepnila sosedi nekaj na uho ter da se je izpod njenega čela zabliškalo proti njemu. In bilo mu je kmalu nekako nekomodno, nekako tesno med temi novimi znanci, da si je zaželel svežega zraka, zaželel prostosti, da je zahrepenel po svojem mirnem, tihem kotičku v Vrbju.

Razgovor se je vrtel ob navadnih rečeh, a Idolnik je sedel na koncu mize nekako sam zase. Polagoma je uvidel, da ga drugi komaj vidijo, tako nekako, kakor bi bil senca katerega izmed njih, a da se z vprašanji in ogovori obračajo večinoma le do njegovih kolegov, da pa je v teh vprašanjih in ogovorih nekaj milostnega, oblastnega, nekaj tako nizkega, kar se ne da izraziti. A kolegi se smejejo brezskrbno, se čutijo počaščene in vzvišene ter nekako domače med temi visokimi gospodi. To se mu je začelo gabiti in že se je hotel posloviti. A tedaj je nekdo dejal:

»Kaj pa Zamuda, ali ga ni bilo danes tukaj?«

»Da, toda izginil je takoj,« je odgovoril kolega Jaka Maček.

»Ah, torej o prayem času,« se je zasmel nekdo. »Opoldne ga je lovil po gostilnah črevljar Matko.«

»Kaj nam mari!« je odgovoril kolega Masten.

»Kdo pravi, da nam je kaj mari? Toda priznati morate, da je nekoliko prelahkomisel. Dolgov ima kot kak »stabsoficir«. Ali bi ne mogel nekoliko bolj paziti in varčiti?«

»Da, da, to je res,« je potrdil Maček. »Malo preveč sramote nam dela. Zato pa smo še vedno zadaj. Eh, taki elementi škodujejo vsemu stanu!«

Tedaj se je pa na svojem sedežu vzdignil Idolnik. Bil je bled kakor vosek. In izpregovoril je glasno in s tresočim se glasom:

»Gospoda, to ni lepo, da opravljate nenavzočnega moža, ki se ne more braniti! Apelujem na vašo poštenost, da opustite take razgovore!«

In zvrnil je naglo ostanek pijače iz kupice, poklonil se ter odšel iz gostilne.

»Vraga, ta je pa idealen!« je izpregovoril advokat. Drugi so se samo molče pogledovali, vsem je sapo zaprlo . . .

Idolnik je stopal iz gostilne ob vrtnem plotu. In tedaj je slišal izza grmovja ta-le razgovor:

»No, ali si ga videla tega novega učitelja? Čeden fant, a neroden, da je smešno.«

»A, kaj me briga takle učitelj, naj bo, kakršen hoče! Posebne duhovitosti pa tudi ni na njegovem bledem obrazu.«

Idolnik se je spomnil, da sta nekoliko pred njim odšli iz sobe sodnikova in notarjeva hčerka. Nasmehnil se je ter stopal dalje. Toda njegova glava je bila težka in klonila mu je doli, kakor bi se bil hipoma postaral za mnogo, mnogo let.

Tedaj pa se je spomnil današnjega dopoldneva. V spominu mu je vstala Milena in nenadoma se mu je zatožilo po njej. In njegova noga ga je obrnila proti oni gostilni, kjer se je sešel ž njo, in v nekoliko minutah je že sedel na onem prostoru, kjer sta zjutraj sedela z Zamudo.

Milena se je začudila, ko ga je zagledala. Toda nasmehnila se je tako ljubeznivo, kakor bi si bila že stara znanca.

V sobi je bilo nekoliko gostov, ki se niso mnogo menili zanj. In to mu je bilo prav. Opazoval je nemoten Mileno, ki se je gibala med njimi ter včasih pristopila tudi k njemu. In vprašal se je na tihem vnovič in vnovič, kaj pravzaprav hoče on tukaj, kaj naj mu bode mari deklica, ki mu je danes slučajno prekrizala pot, čemu naj ga to zanima. Ali dasi ni vedel odgovora, je vendar občutil globoko žalost, globoko zapuščenost v svojem srcu, ko mu je zopet in še razločneje šepetal na uho oni grozni glas: »Ne cvete ne zate,

ne za drugega . . . ona je moja . . . ha, ha, moja!» In zavedel se je, da so te besede zapisane na njenem čelu, da jih je tja zapisala koščena roka, ki ne prizanaša nobenemu, ki ne izbira med starino in mladino . . .

Ko se je poslovil, ji je stisnil roko prav rahlo in mehko, kakor bi jo bil poljubil. Bal se je, da ne bi je zbolelo, saj je bila tako majhna, tako nežna . . .

Bilo je že mračno, ko je odhajal iz trga. Po sredi ceste so ropotali težko obloženi vozovi, vozniki so pokali z dolgimi biči in pod konjskimi kopiti so se ob kamenju kresale iskre. Niže in niže se je spuščala tema in ostra sapa je potegnila čez bližnje hribovje. To je dobro delo Idolnikovemu vročemu čelu, ki so se za njim podile različne mučne misli. Kar je nastopil svojo učiteljsko službo, je bilo danes prvič, da se ga je resno polotil strah pred bodočnostjo. Kruta roka je naglo in neusmiljeno zabilasla svetle podobe njegovih mladeniških sanj in namesto njih so se sivile zamazane motnovlažne lise. Idolnikovo življenje je dospelo do križpotja. Za njim kratka, široka in bela cesta njegove mladosti, posuta s cvetjem in vonjavo, pred njim dolga, ozka in trnjeva steza, vodeča v temo, v črno noč. Danes se je zavedel, dan njegove prve plače mu je prinesel namesto blagoslova prokletstvo, ki ga je poslej preganjalo, koder mu je stopala noga, kamor se je obrnil . . .

Pozno je bilo, ko je došel v Vrbje. Sestra je že bila odšla k počitku in odprla mu je mati. Bila je to stara ženica. Njen obraz je bil naguban kakor preležano jabolko spomladi, a iz teh gub se je svetilo dvoje dobrodušnih, modrih oči, ki so pomlajale njena lica, kakor pomlajajo solčni žarki orumenelo listje obpotočnih jelš. Njeni sivi lasje so bili počesani na gladko ter so dajali njenemu visokemu čelu neki svetlojasen odsev. Vsa postava je imela nekaj prikupljivega, nekaj v resnici materinskega.

»Dolgo te ni bilo, Francelj,« je izpregovorila ženica. »Gotovo te je zadržalo kaj posebnega.«

»Nič mati, samo zamotil sem se. V družbi sem bil.«

Pogledala ga je pazljivo.

»Prepadel in bled si, Francelj,« je nato dostavila skrbno. »Nekaj posebnega se ti je pripetilo.«

Sin se je ustavil pred njo.

»Da, mati, res je, nekaj posebnega se mi je pripetilo. Čujte, danes sem izgubil — svojo mladost!«

Prijel jo je za roko ter se nasmehnil.

Ženica je vztrepetala. Morda ga je tačas razumela, morda je uvidela, da se je zgodilo to mnogo, mnogo prežgodaj.

»Lačen si gotovo,« je dejala takoj nato. »Sedi in pripravim ti nekoliko večerje.«

Obrnila se je ter stopila k ognjišču.

Idolnik pa je odložil ter sedel k mizi. Tam je ležala prodajalnična knjižica. Mehansko jo je vzel v roke ter prelistal. Račun za prošli mesec je bil že napravljen.

»Petnajst goldinarjev,« je mrmral Idolnik. »Mnogo denarja je to.«

Takoj nato je segel v žep ter izvlekel denar.

In naštel je samo še trideset goldinarjev.

Od ognjišča ga je opazovala mati. Bila je nekam nemirna, a videti ni bilo tega na njenem obrazu.

»Tri goldinarje sem zapravil, mati,« se je oglasil Idolnik. »In tukaj jih imam še trideset. Zdaj pa petnajst v prodajalnico, deset župniku za vino, ki mi ga je vsilil, en goldinar za časopise . . . koliko mi ostane?«

»Mnogo si zapravil, Francelj,« je dejala mati in strmela na denar na mizi.

In žnjo je molče strmela i Idolnik, kakor bi pričakoval, da se neznatni kupček poveča, da naraste. A vse je ostalo tako, kakor je bilo prej. Trije desetaki in trintrideset krajcarjev je ležalo na mizi ter se stiskalo skupaj, kakor bi jih bilo sram, da tako samevajo. A tedaj se je začelo nekaj dvigati iznad kupčka, kar je videl Idolnik sam. In v ta nekaj je bila zavita dolga, koščena postava Zamudova! In njegov obraz se je sarkastno režal in usta njegova so govorila: Ali hočeš, da ti kaj posodim? Na, vzemi! A takoj je začul druge glasove: Ta mož je nekoliko prelahkomiseln, malo preveč sramote nam dela!

In Idolnik se je zasmel glasno in odurno, kakor ni bila njegova navada.

»Mati, jaz ne bom večerjal, spravite za jutri! Tu imate denar, plačajte v prodajalnici in župnišču, a ostalo spravite! Moji črevlji so raztrgani, suknja oguljena, vaše krilo je obledelo in Ivanka jopica že ni Bog ve kako nova.«

Odšel je naglo v svojo sobo.

Mati pa se je naslonila pri ognjišču na stol ter se zamislila. Čez dolgo časa je vzela luč ter stopila pogledat k sinu. Videti je bilo, da je zaspal. Pristopila je k postelji ter ga prekrižala. Nato je rahlo in tiho odšla.

Idolnik pa se je dvignil v postelji takoj, ko so se za njo zaprla vrata. Obraz je stisnil v roki ter ostal tako do ranega jutra.

Ko je zjutraj vstal in pogledal skozi okno, je zapazil, kako zunaj naleta prvi sneg. Zvonikov križ je bil pobeljen, pod oknom so se zbirali vrabci.

Stopil je k mizi, da bi se pripravil na pouk. Toda ko je odprl knjigo, mu je vse migljalo pred očmi in ob sencih v glavi ga je tiščalo. In zaprl je knjigo ter stopil k umivalniku. Močil si je glavo ter se drgnil po rokah in prsih. Čvrst je hotel biti pri pouku, zadostiti je hotel na vsak način svojim dolžnostim.

Toda tedaj je zagledal pred seboj v spominu Zamudo, videl je oni neznatni kupček novcev, videl ono »nekaj«, kar se je dvigalo sinoči iznad kupčka in — njegove moči so opešale.

Izmučen in truden je stopil v šolsko sobo. In ta ni bila več tako svetla, kakor je bila vedno doslej, in otroške oči se niso več tako iskriale pred njim kakor še predvčeranjim. Apatično so ga gledali otroci, držali so se leseno in zatelebano.

In ko je začel poučevati, je bil njegov glas osoren in hripav, a otroci so se mu videli sami kmetiški butci z vodenimi glavami in brez možganov . . .

Kako težko je čakal, kako hrepenel, da bi bile ure končane! . . .

Zunaj pa je vedno bolj naletal sneg in vrabci so vedno bolj pritiskali blizu hiš . . .

Spomini.

Ko se po zemlji razgrne noč,
tedaj spomini prihajajo,
v razkošje nekdanje ljubezni
utrujeno dušo zarajajo . . .

Spomini, spomini moji,
kako so sladki in tihi,
prihajajo . . . mirno odplovejo
kot spečega deteta dihi.

Kristina.

O pesmih Aleksandrova.

Oton Zupančič.

A skriti so še v polju klasi . . .

Kajti ta knjiga je obet, velik obet, ki ga nam ne izpolni nikdar oni, ki ga je dal. A v njej je korak, ki sili naprej. In ljubši mi je ta obet in pomembnejši se mi zdi za nas nego marsikatera izpolnitev, ki je držala medlo dano besedo; premnogo jih imamo takih jalovih izpolnitev in druga je klavrnejša od prve; a redke je čas velikih obetov in nerazumljen projde mimo množice; v njih je začetek, prvo gibanje spočetja in rojstva, prvo skrivnostno pretakanje mladih sokov, borba in hrepenenje po dalji in po luči. »Tavanje v bodočnost« je imenoval umetnik to borbo in to hrepenenje, ljudje pa hočejo varne in gotove dovršenosti in te jim ne nudi ta knjiga, kakor je ne nudi velika umetnost sploh.

* * *

Naši novejši poeziji se očita, da je slabotna in malodušna, da ni v zvezi z življenjem in njega borbami. Oglejmo si to življenje in njega borbe pri nas in kako se zrcalijo v naši slabotni in malodušni poeziji! Ako je umetnost najzvestejša hčerka življenja in če je slabotna in malodušna, mora tičati vzrok temu prikazu v naših razmerah, kajti kako bi rasla smokva na trnju in kako naj rodi kopina grozd! Na vseh straneh se pojavljajo zahteve po krepki, po narodni umetnosti in da gre na glasovanje, kdaj bi že imeli svojega Bismarcka poezije. »Zahtevaj, nič ne prosil«, princ Mirza, kajti ti imaš pravice! A Muza se smehlja in Pegaz ne gre niti pod ta jarem! Ne na ustih, ne na papirju — pravice svoje nosi vsak v svoji notranjosti, in dokler se ne izpriča s temi, so njegove zahteve jalove in njegove prošnje brez moči.

Kak narod smo pravzaprav mi? Kje je naša preteklost, mati sedanosti in stara mati bodočnosti? Slava Sama in Ljudevita — tako daljna je, da več niti resnična ni. Duvanjsko polje, kjer je zaplala še enkrat misel skupnosti jugoslovanske, kjer se je dvignil še enkrat visoko narodni duh-orel, hrepeneč po svobodi — prazen zvok si našim ušesom! In potem — noč; stoletja in stoletja je spala misel svobodna in stoletja in stoletja ni odprla svojih oči. In za ves ta

interregnum naj bo dovolj samo Jenkov »tuji meč«? Tudi drugim narodom je gospodoval »tuji meč«. Geografsko neugoden položaj, neodoljiva sila historičnega razvoja — važen faktor, a ne edini, kakor je pri nas v navadi, valiti vso krivdo od sebe, projicirati jo v vnanjost. Še drugi činitelj treba vpoštevati, notranji faktor: naš značaj. Kako je narod reagiral na vnanji pritisk? Kaj se je premaknilo, katera prememba se je izvršila v njegovi duši, da je postal iz bojovníka (slovanska ovčja narava — bajka) narod hlapčevski, brez samozavesti, noseč tuji jarem pokorno in brez odpora? Prešeren, mislim, je odkril nevede in nehote, instinktivno, skrivnost našega značaja: črtomirstvo. Nevede in nehote, brez psiholoških fines je označil naše jedro v dveh verzih:

»Tak se zažene, se pozneje vstavi
mladenič. —«

To je vsa razlaga za Črtomirov preobrat in v teh besedah tiči globoka narodnopsihološka resnica, ako jih obrnemo na značaj našega naroda vobče. Črtomir, naš klavrni junak, to si ti, narod naš:

»Bojuje se najmlajši med junaki
Za vero staršev, lepo bog'njo Živo,
Za Črte, za bogove nad oblaki.«

Kaka krepost v teh ritmih, kak zanos . . . a nazadnje se suho konstatuje:

»V imenu krsti svete ga Trojice . . .«

Pesnik postane proti koncu epa kronist, ki nam ob kratkem našteje nadaljna pota svojega junaka; ob kratkem, vendar skrito sramežljivo — bil je tudi še kot kronist pesnik.

V vsakem Slovencu se ponavlja ta poteza v miniaturni, in naša zgodovina nam kaže v celoti isto črto: veliki, kruti in brezobzirni boji — poraz in konec vsega. S povešeno glavo »čez grob bednega očaka nemo borni vnuk koraka«. Hej, Korotanci, najvernejši pristaši Posavca, vi ste najprej spravili svoje kije in prepustili jeklo rji in ščite trohnoibi!

Žive preteklosti nimamo, samo polpreteklost, in kar sega iz preteklosti v naš čas, je vse iz zadnje dobe. Drugi narodi imajo može — kakor jasen signal zveni njih ime po rodni zemlji; ž njihovo osebnostjo je spojen kak važen moment v življenju naroda, ali velik uspeh, ali veliko upanje, ali velika žalost, nekaj odločilnega in mogočnega, brez česar bi narod hodil popolnoma druga pota in kar je delo teh mož. In pri nas? Tudi mi imamo svojega moža: v vsaki gostilni visi na steni Bleiweis. Filister od nog do glave, ki ga je

slučaj zanesel na neko mesto in ki je stal na njem, kakor bi bil stal vsak drugi. On ni nikaka markantna osebnost in velik v nikakem oziru.¹⁾ Celo majhen ni bil — bil je malenkosten. In tak narod smo mi Slovenci: tega srednjega človeka brez vsake izrazovite črte smo si izbrali za svojega junaka in po filistrsko ga slavimo. Če bi se pod njegovim očetovskim pogledom navdušili resnično in sveto, pozabivši ga za hip — en pogled na steno in zbogom višave in dalje, kajti zapazili bi, da smo ga razžalili in izdali katero onih svetinj, ki jim je bil on čuvar. On, vtelešeni duh reakcionarstva, bedi nad našimi vzori, vlada naše navdušenje, da ne prekorači mej dostojne priznane srede — in vedno in z lastno mu akribijo vrši že desetletja to sveto opravilo. Evo naše duševne srede, odkoder vstajajte velike, osvobojujoče misli!

* * *

To je en vir naše poezije.

In drugi: doli na Poljanah za Ljubljano se dviguje visoka, starinska hiša, mračna kakor srd božji. Prvotno tovarna, sedaj vojašnica, bila je nekaj let od časa do časa kasarna, večinoma pa napol prazna, napol obljudena od ljudi, ki niso niti kmetje niti meščani. Bolezen in skrb je tu doma in greh in pobožnjaštvo v čudni zmesi. Polna dolgih vež je ta hiša in praznih soban in napol odprtih vrat, ki vodijo bogve v kake prostore, polna tajinstvenosti in groze. Delavci, rokodelci in fabričanke stanujejo tu in sestradani študentje in propali ljudje. To so inteligenca, in ta je v časti — na skrivnem; a Bog ne daj, da bi se hotela dokumentirati na vnanje in zahtevati vidnega spoštovanja! Prijatelj, učen si in znaš brati, a naš si, cukrarnar si! Kadi moj tobak in jaz bom tvojega, kvartaj z mano, pokaj od smeha, kadar ti kvantam jaz, in jaz bom poslušal tvoje pripovedi in si jih bom izkušal zapomniti. In če sem pijan, bodi dober z menoj, in ne zameri mi, če po noči razgrajam, kajti — vse na svetu se človeku vrača. In ako prideš kdaj pozno domov in me najdeš v svoji postelji, položi me na tla, kajti na svoji postelji spati imaš pravico, in prav je, da spim jaz na tleh, če sem se zmotil in zgrešil vrata. — Takole je to tam doli.

Naplavina so ti ljudje, izmetana z dežele in iz mesta tu sem v zadnji pas okrog Ljubljane, in človek, opazujoč njih žitje in bitje, ne ve, ali so začetek ali konec, ali nosijo v sebi kal življenja ali razpad. In odtod je izšel velik del naše mlade literature.

* * *

¹⁾ O Bleiweisu-politiku ima uredništvo drugo sodbo.

Duševni proletarijat, bohema, ki nosi v sebi hrepenenje po dalji, po rešitvi iz tesnobe, ki ga obkroža in utesnjuje. In pripeti se tekom let, da zaide tak človek, ki je doslej živel čudno samotarsko življenje, v družbo, v našo visoko sredo. Gleda, posluša in se čudi: omamljen je od sreče in zadovoljstva teh ljudi, ki govore z lahkoto o vseh kulturnih vprašanjih in s tako samozavestjo, da morajo imeti prav; kajti kateri srečen in zadovoljen človek ni samozavesten in nima o vsaki stvari svoje končne misli in sodbe, ki stoji tako elegantno-ležerno razkoračena, da ji ne moreš nič! A skoro spozna puhlost lepo zvenečih besed, vidi, da ga ne loči od teh ljudi samo materija, ne samo rod in imetek, ampak da je še večja razdalja med njim in njimi v vsem naziranju in mišljenju. Kmalu spozna njih duševno omejenost ali vsaj nesposobnost za vsak razvoj, njih reakcionarstvo. Njih nazori so lepi, zaokroženi in dovršeni, in poleg teh ne obstanejo s težavo pridobljene misli, ki nimajo nikake zaslombe nikjer: prišle so iz neznanih krajev po trnjevih in krvavih potih med svet in njih lepe, zaokrožene in dovršene pajdašice jih gledajo kakor gosposka deca neokretno, bosonogo dete, ki ne ve ne za očeta ne za mater . . . In k vragu vse občudovanje! Spoznal je mladenič meje srečnih in zadovoljnih ljudi in v teh mejah mora ostati tudi on, ako hoče med njimi obveljati. In zavabi ga tujina, velika, mogočna in blesteča. Domovina mu je dala, kar mu je mogla dati. A to je bore malo za njegovo veliko hrepenenje. Ni se moči razmahniti v njej, ni prostora za svoboden polet. In — tujina je tako blizu: eno noč vlaka — in že imaš dom za hrbtom. In sedaj plane mladenič s poželenjem in nenasitnostjo barbara v šumno reko, ki se tako bujno vali ob njem: razkošje ga prevzame vsega in on uživa vse, kar se mu nudi, vso visokost in vso nizkost velemesta; zmeša se za hip, in omamljen več ne loči mej, sila vtiskov, navaljujoča nanj od vseh strani, je porušila vse, kar je sezidal v dneh samote in zatajevanja. A ko se iztrezni iz prve omotice, potem se začne veliko in težko delo: čistiti se, izmetati iz sebe blato in ločiti žlindro od drage kovine. Štiri reči na svetu so se zdele kralju Salomonu čudne in neumevne: ladja sredi morja, orel v višavi, cedra na Libanonu in pota mladega moža. A pri nas nimamo Salomonov. Pota mladega moža, tajinstvena velikemu duhu in čudovita v svoji nepreračunljivosti, so našim prorokom jasna, kakor na dlani začrtana.

»Pusti nas, pojdi, odpusti ti Bog,
človek zgubljen si . . .«

To stališče zavzema društvo in Bleiweis s stene ga blagoslavlja. In ko se vrne mladi mož v domovino — »še tujino nosim s sabo« —, je »ko noč tih in tuj.« Čut osamelosti, ki ga je gnal z doma, je sedaj še večji in razdor je še širši. Ako se nočeš zatajiti, izgubiti se v povprečnosti, ne preostaja ti drugega, nego nastopiti boj proti društvu in njega nazorom — ali zapreti se in zaživeti svoje življenje.

* * *

Potop preti, toda:

»Izginila vsa živa bitja tudi niso o potopi . . .
in nekaj še mi drago je na sveti.
To pa ko Noe v deske hočem jaz zapreti,
da rešim in ohranim je.«

To je bila pot Aleksandrova: zapri se, reši, kar ti je še ostalo in živi svoje življenje! Naravno, kajti za boj ni bila njegova priprosta, nekomplcirana narava. Pokazal je hrbet vsemu, kar ga je mamilo doslej, in zagledal se je v širino naših polj in v naše gozdove, pobratil se je s planjavo in z izpodnebnim vetrom, kajti od človeka so

»boljši vetri po polji
in boljše breze na pomolji.«

In zaživel je priprosto in zdravo življenje med gorenjskimi kmeti. Od zemlje same je hotel izvedeti nje zadnjo skrivnost, poslušati nje tajinstveni govor. In tu se je osvobodil vsega naslanjanja, v katero ga je zavajal večkrat prej njegov lahko prilagodni duh. Od zamišljenega Koljcova in svežega Burnsa mu je ostal samo način opazovanja, oko, ki je zasledilo v najneznatnejšem dihu poezije in je ujelo v bežnem trenutku večni simbol. Zazvenelo mu je polje pod solncem in vznikle so mu iz duše one čudovite pesmi o klasu, o ajdi, o svetem Janezu, kako kresnikuje skozi vas, ki stoje osamljene v naši poeziji, toliko nove, plodne lepote je v njih. To ni literatura, to niso besede in rime, to so doživljaji. In one ženitovanske pesmi in vsa kmečka pratika s črnimi in rdečimi svetniki! A pesem o ajdi je siloma pretrgana — brez prehoda in brez vse vnanje zveze te iznenadi mračni konec. To so one črne misli, ki pridejo — sam bogve odkod in zakaj. Pesnik sam izprašuje, s strahom in bojznijo si dela poguma kakor otrok, ki poje skozi mrak grede pesem o strahu, da bi ga ne bilo strah.

»V srcu polno zdravih mōči,
kaj bi mi, ve črne misli?
v jasnem je o polunoči!
Kaj bi mi, ve črne misli?»

Kdo bilà vam mati?
 Kdo bil vam je kum?
 ah, vseh skupaj ne oplašì
 bodri se pogum!«

A ne more pregnati strahu. Črne misli ga obletajo, kakor jate vranov vrešče nad njegovo potjo. Nedosežno naivno je izražen ta strah v pesmi: »Pa ne pojdem prek poljan.« »Črna slutnja gre z meno!« To je trpka brašnja iz cukrarne v svet: smrtna kal in strah pred smrtjo za prigrizek!

Vse temnejše so njegove nočne fantazije in vse trpkejši je njegov prezir. S kako sovražnim očesom je gledal zadnji čas v svet in kako je sodil o sladkem človekoljubju, nam kaže najostreje pesem »Ti sam si drag si«. Vse zveze so pretrgane, vsi kompromisi zavrženi: vsak na svoji strani — očitno in odkrito si glejmo oči v oči, ne prikrivajmo si, da smo si nasprotniki! In vendar, Damijan, sosed za zidom, nama obema ni nič kaj lahko. In če ti je prav, pošljem ti v tolažbo vina. A meni, Damijan, bo skoro boljše, in takrat, Damijan, ti potrkam v znamenje na zid. A kako bo potem s teboj, Damijan, sosed za zidom? . . .

Je li hotel kaj povedati s svojo zadnjo pesmijo ali ne — povedal je! »Ne bodi vendar preveč bolan!«

In ti — Damijan?!

O tebi sanjam vsako noč . . .

<p>○ tebi sanjam vsako noč, o tebi, Erna sladka — objemljem te poljubljajoč s slastjo brez zapopadka. —</p>	<p>In srce mi zahrepeni po oni dolgi noči, ki v groba hladni zemljici po smrti mi napoči.</p>
--	--

<p>Kako v prelestnih teh nočeh drhtiš na prsih mojih! — Vso srečo čitam ti v očeh, v nasmehih zrem jo tvojih . . .</p>	<p>Saj sanjal tam bi vekomaj o tebi sanje sladke — a tu na zemlji so sedaj mi te noči prekratke! —</p>
---	---

Sergej.

Potresna povest.

Spisal Podlimbarski.

(Dalje.)

XI.

Stric Andrej je bil petinsedemdesetleten, zgrbljen, suh in sključen starček skopuh. Po drugem sunku je vstal iz postelje in prižgal luč. Poskusil je, če se zapah pri večnih durih ni kako zrahljal, če se okna niso razmaknila in če zatiči niso popustili. Ko je našel tudi svojo skrinjo v redu, je zopet legel. Vzel je molek, ki je visel na steni pri postelji, in je začel moliti. Moleč se je spomnil, da je enkrat že izkusil po jakosti podoben potres, le da je bil takratni sunek krajši. Sedel je takrat v domači hiši na skrinji in skrinja se je nekaterekrat pomeknila pod njim na desno in na levo in obratno.

Začel je razbirati, koliko let je že tega, in pri takem razbiranju mu je zlezla molitev iz srca na ustnice, odkoder mu je kmalu razpuhtela na vse vetrove. Dolgo ni mogel uganiti pravega leta, dasi je imel v spominu ohranjenih dokaj imenitnih dogodkov svojega dolgega življenja, ki so mu pomagali uvrstiti čas tako, da se je pokazal v zgodovinsko-kronološkem redu. Ti imenitni dogodki so se nanašali večinoma na obrodke gabrovskega polja, na navadne in naravne priključke z domačo živino, ali pa na smrtne slučaje. Dolgo se je zastonj ubijal; zastonj je postavil pred svoje duševno obzorje celo vrsto juncev, pomešanih s kravami, ki so jih njegov oče odredili ali pa kupili in prodali; postavil je v kronološki red več nego sedem dobrih in sedem slabih letin, a brez uspeha; uvrstil je tudi blizu deset znancev in sorodnikov, ki so šli pred njim v večnost, pa tudi tu njegov spomin še ni hotel speljati.

In glej, po dolgem duševnem prebavljanju in pripletavanju različnih dogodkov se mu je posvetilo naposled tako na naglem, da se je z roko tlesknil po glavi, češ: kako da se precej nisem domislil tega. Na mah mu je šinilo na um, da se je potres prigodil baš tisti dan, ko so njegova mati pekli pogačo, da jo ponese k Porenetovim. Rajna stara Porenela je rodila tisti teden hčer, kateri so bili njegova mati za krstno botro. In 'krstna botra mora poslati po starem običaju pogačo novemu zarodu. Tista Porenelina hči, pozneje omožena Cuclja, je umrla letošnji predpust — večna luč naj

ji svetil — petinpetdeset let stara, torej bo že petinpetdeset let od zadnjega hudega potresa.

Ko je stric Andrej dognal to stvar, je položil radovoljno trudno glavo na blazino in zamižal, kakor počije učeni starinar, kadar je po dolgih naporih do korena utemeljil, iz katere dobe je črepinja, ki jo je našel v zemlji.

Bog ve, kakšne dogodke bi bila prebavljala Andrejeva duša, da ga ni zmotilo štokrljanje pred kočo in zatem trkanje na okno. Prisopel je bil namreč iz vasi njegov prijatelj Krulčev Peter, ki je stanoval v drugem koncu njegove koče.

Tesar se je skrtil za župniške hleve, ko je bil pobegnili od Smoletove gostilne, ker se mu je zdel kraj okrog župnišča svet in najbolj varen. Videl je, kako je zdrknila streha z zvonika in kako se ziblje župnišče. Hotel je v strahu zakričati na ves glas, pa beseda mu je brez zvoka trepetala na ustnicah. Ko pa so poleg njega zakrutille svinje, so mu vstali lasje pokoncu in zapustil je svoje zavetišče ter zbežal domov.

»Andreja, Andrejka!« je klical Peter in trkal na okno.

»Kaj pa je?« je vprašal nevoljno stric Andrej.

»Oh, še vprašuj, kaj? Ali ne vidiš, da gre narazen svet, da pokajo skale? Moli, prijatelj, in premišluj, ali si pošteno opravil velikonočno izpoved ali si utajil kaj!«

»Peter, dobro zapri in zakleni v svojem koncu! Ob takem času je vse zmešano in slepo; le tat se kaj rad priplazi in uzma. Le poslušni me!«

Tesarju se je zdelo, da si izvoli boljši del, če izmoli par očenašev za večno zveličanje, nego da se ukvarja s skopim in trdovratnim prijateljem. Zapustil je torej okno, in ker si ni upal v kočo, se je utaboril pri deskah, ki so v skladanici ležale pred kočo. Pokleknil je na rodno mater zemljo, naslonil se s komolcema na skladanico in skrušenega srca je poglobil glavo k deski. Pri vsakem sunku je sklepetaje z zobmi dvignil glavo in pogledal, stoji li še koča na svojem mestu. In ves prepadel je klical v goro, kakor je slišal v narodni pesmi: »Pomagaj, Bog, svet' Valentin in njegov brat, svet' Peregrin!«

Tako ga je našel Tone.

»Kje so pa stric?« je vprašal očanca.

»V koči leži klada kladasta in roke drži na svojem denarju, da mu ga ne odnese tat in ne sne molj. Idi, idi in reci mu, naj pusti posvetne stvari pri kraju in naj prosi nebesa odpuščanja

grehov, ker kdo ve, če ne bomo stali v kratkem vsi pred večnim sodnikom. Zdaj le dobra dela in čista vest kaj zaležejo, vse drugo je ob veljavo.«

Tone je stopil k oknu in potrkal nanj s tako silo, da se je odprlo.

»Dobro jutro, stric!« je klical skozi odprtino. »Prišel sem pogledat, kako se vam godi in če potrebujete česa.«

»Boljše jutro nam Bog daj!« je klical stric, pokašljujoč v postelji. »Živ sem, le hripa me mori, da se Bogu smili.«

»Zakaj pa iz koče niste šli? Kako lahko bi se bilo na vas podrlo! Pri nas nočimo vsi na zelniku.«

»Oh, kam pojdem, ljubi moj? Tvoj oče se ne meni dosti, če mu prav pokradejo v hiši, saj ima dosti polja, lepe travnike in zarasle gozde in teh mu ne more odnesti nihče. Jaz pa nimam drugega, nego kar vidiš tu okoli mene. Če se tat priplazi in mi še to odnese, moram pa res kar gladu umreti.«

»Take sile bi ne bilo, stric.«

»Oh, ti si še mlad, pa še ne veš, kako je na svetu. Lej ga, zapri okno, mraz gre noter! Že tako mi je celo noč, kakor bi me tresla mrzlica, zdaj si pa še odprl okno. Kako, da sem ga tako slabo zataknil!«

»Potres vas stresava, stric, in ne mrzlica,« je dejal Tone in priprl okno. V tem trenutku se je prigodil zopet močan sunek, ne vemo kateri, ker težko jih je bilo šteti ono noč. Slišati je bilo v dalji votlo bobnenje, kakor bi se podirale Kamniške planine. Tone je plaho skočil od koče. Dasi so zaškripali tramovi, se mu je vendar zdelo, da v leseni koči za človeka ni toliko nevarnosti kakor v zidani. Zato strica več ni hotel spravljati pod milo nebo.

Ko se je obrnil, je stal Krulčev Peter pred njim. In tako ga je ogovoril tesar: »Tone, ti si mnogo študiral in do nove maše bi bil lahko pricijazil, da si hotel. Pa ti že veš, zakaj si se z obema komolcema branil belega kruha in kateri stan je zate najboljši. Ali povej mi, kaj ti praviš, kaj to pomeni, ali bo sveta konec, ali nam še prizanese vsemogočni Bog?«

»Kdaj bo sveta konec, tega mi nihče ni vedel povedati v šolah; ali to je pa gotovo, da vse, kar zdaj živi, prej pogine, predno se pogrezne svet.«

Petra je zadovoljila tolika modrost; pritrknil je z glavo in nekako boječe je rekel: »Bog se nas usmili! Jaz tako pravim, da pri tem delu ima tudi vrag svojo roko vmes, ali kaj bi rekel. Ali si videl nocoj kosmatina?«

Tone se je glasno posmejal.

»To ni za smeh, prijatelj!« je dejal užaljeni tesar. »Lahko se pač smejaš, če ga nisi videl; komur je pa dirjal tako blizu pod nosom kakor meni, ta se ne bo smejal izlepa.«

»Ali ste ga vi res videli?« je vprašal neverni mladenič.

»Oj, videl, če ti pravim, videl! Da bi ga ne bil, ljuba duša! Od vašega kozolca se je pripeljal, lomastil mimo Smoleta in dirjihal je dalje po širnem svetu. Oh, kako je hrul! Ne vem, ali je stal na vozu, ali je sedel, to sem pa natanko razložil, da je bil vragu podoben. Ti ne verjameš, prijatelj? Skoprnel bi bil, to rečem, da si na lastno oko videl pošast. Tu ne pomaga nobena učenost.« Tesar je krepko pljunil, ker globoko mu je zamrzela prikazen, ki se ne klanja nobeni učenosti.

»I dajte, povejte, kakšna pa je bila tista pošast, da jo bom tudi jaz poznal, če se kako nataknem nanjo.«

»Kakšna? . . . Takšna, oh! . . . Kosmata od vrha do tal, repata in rogata. Na sredipostno nedeljo sem slišal v pridigi govoriti o takšni mrcini. Oči žerjavica, na rokah kremplji in iz gobca je molel jezik, zakrivljen kakor srp. Tega pa ne vem, odkod je prihajalo tisto škripanje: ali je satan tako škrtal z zobmi, ali je voz škripal tako. Česar za gotovo ne vem, tega ne trdim. A ne želi si srečati nocej tiste pošasti!«

Tone se je prilično začudil svoji fotografiji. »Kako pa ste mogli tako natanko razložiti, kakšen je bil tisti satan, ko je bilo po noči in je tako hitro lomastil mimo vas?«

»Ljuba duša, saj sem peklensko prikazen malo poprej videl pri luči pod Smoletovo mizo; in ona na vozu ni bila nič drugačna: ves tisti pasji gobec. Pošasti so si vse podobne kakor pisarji v nekaterih pisarnah. Bog nas jih varuj zdaj in na zadnjo uro!« Tesar je sklenil roki in iznova pokleknil k skladanici.

XII.

Tone je pustil Krulčevega Petra pri deskah ter se vrnil v vas.

Kam naj bi šel zdaj prej, ali pobirat tolarje, ali naj bi pogledal zopet k Smoletovim? Odločil se je za prvo, da ne bi ga prehitel kdo.

Ko se je bližal domači hiši, je jel oprezovati, ga le nihče ne vidi. Domačini so bili vsi za hišo na zelniku, in od tam se ni videlo h kozolcu. Korakal je počasno dalje, oziraje se na strani. Dasi bi denar krvavo potreboval in bi ga kakor imetek rešil velike skrbi,

se mu je vendar zazdelo, da ima misel na denar nekaj nelepega, nekaj težkega v sebi in kako duševno ubogi so oni ljudje, ki se z vso silo pehajo za denarjem, ki ima le hipno srečo v sebi. In koliko je drugih lepih, vzvišenih misli, ki se ne dajo staviti v eno vrsto z ono nizko mislijo!

Kraj kozolca je zadel ob nekaj zvenečega. Snel je klobuk, pogledal na znamenje. Potem se je sklonil na vse štiri. Tolarjev je bilo res vse belo. Otipaval je oprezno po travi in pobiral v klobuk. Zdajci je zadela roka ob nekaj temnega in kosmatega ob kozolčevem stebri. Zgrozilo se mu je in zgabilo in brž je odtegnil roko, kakor bi se bil spekel. Poiskal je žveplenke, prižgal in pogledal, na kako mrhovino je naletel. Pri luči je spoznal, da leži na tleh kosmat meh, najbrž mačji. Ko je ugasnila žveplenka, je nastala za hip nepredirna tema pred njim. Mraz ga je izpreletel huje nego ob potresnih sunkih. Plašen se je ozrl v daljavo, da bi si poostril in razjasnil oči in se preveril, ali ni nihče opazil njegovega svetila. Nikjer ni bilo videti žive duše, dasi je šumelo in vrvelo v vasi kakor v uljnaku v poletni noči. Pobral je kamen in prevrnil ž njim tisti meh, in glej — meh ni prazen! Prižgal je zopet žveplenko, in previdno držeč luč pod dlanjo, da ne bi bila vidna na daleč, je ogledaval meh ter ga preobračal. Ko se je prepričal, da se ne javlja nič posebno gabnega na njem, ga je previdno vzel v roko. Oj čudo — do polovice je napolnjen s kovanim denarjem! Na koncu binglja od njega precej debel jermen, pregrizen in prejeden. Tudi meh sam je preluknjan. Pogrelo ga je, ko se je očutil pred tolikim denarjem. »Mačji mehovi ne padajo z nebes,« je dejal sam v sebi. »Tu je skrtil nekdo svoj zaklad v kozolec, najbrž kakšen tat, ki ga je prinesel sem v temni noči. In živali so ga našle in se lotile tega, kar jim je dišalo. Le prepovršno sem pogledal opoldne v kozolcu za križ. Tu imaš — zdaj je pa potres ves ta zaklad prerahljal in stresel na tla! In meni je, po pravici rečeno, napravil skrbi, mučne skrbi in nemara mi bo treba še k sodišču iti zaradi njega. Kam ž njim, da mi ga kdo ne ukrade? . . . Pa da se v Gabrovcu najde v teh slabih časih kar na kupu toliko novcev, to je imenitno. Ampak na tak kraj skrivati tako stvar, to ne kaže posebne iznajdljivosti. Jaz ga hočem bolje spraviti.«

In hitel je pobirati in spravljati v meh. V členkih mu je pokalo in vse ga je že bolelo, tako se je trafil po tleh. Ko se mu je zdelo, da je vse pobral, je vsul v meh tolarje, ki jih je nabral v klobuk. Potem je vstal, stisnil plen pod pazduho in korakal preko

trate z obrazom človeka, ki mu se je važno delo obneslo, pa se ni zvalila še vsa skrb ž njega. Doma je zlezal na osek in tam je s povreslom prevezal in ovil zaklad. »Semkaj sem nosil v otroških letih skrivaj, da ne bi videl hlapec ali kakšen drug lakomnik, trdo in nezrelo sadje v mladivo; tu notri naj čaka mačji meh svojega gospodarja!« In porinil je meh za deščeno ograjo v slamo. Skočil je na tla. Težko breme je padlo ž njega, ko je odložil tuji denar. Začudil se je, kako da je mogel toliko misliti o denarju nocoj, ko bi moral pravzaprav razdeliti svojo dušo na dve plati: ena bi morala plakati z narodom zaradi neskončne nesreče, druga bi se morala tajno veseliti luči prve ljubezni. Njegove misli so zavile zdajci v tisti tir, kjer jih je hotel imeti. Predno se je napotil k Smoletovim, je obvestil domače ljudi, da se stricu Andreju ni prigodilo nič žalega.

Smoletovi so bili zbrani na vrtu pri jarko plapolajočem ognju. Tone je postal za vrtnim plotom na poti. Njega ni mogel nihče videti, a on je dobro razločil, kdo je pri ognju. Spoznal je, da stoji pri Smoletovih gospod župnik, zato ni hotel stopiti k družbi: ni župniku in ne Smoletovim ni hotel izdati svoje skrivnosti. Šel je dalje po Gabrovcu. Vsak korak mu je kazal nesrečo, ki je zadela domačo vas. Tej tihi vasi, v katero je tako rad zahajal na počitnice, ki je do konca življenja ne pozabi, ki se mu zdi vedno prijazna in mikavna, kjer pozna vse prebivalce, kjer žive njegovi starši, sorodniki in znanci, kjer se mu zdi zemlja lepša in nebo sijajnejše nego drugod, tej dragi domači vasi preti poguba! In ne samo vasi, morda vsej pokrajini, celi deželi! Kak ponos ga je navdajal, ko se je s šolskimi tovariši pogovarjal o napredku naroda, o razvitku prestolnega mesta, o lepši bodočnosti, in glej — ena sama noč preti uničiti vse nade, vse kratkočasne sanje, prignati temnih oblakov roj na jasno obzorje! Oh, da ima Atlantova ramena, odnesti bi hotel ta toliko ljubljeni narod iz krajev, kjer se je tako kruto oglasil podzemski orjak! A ne samo naroda, ves ta predel zemlje bi moral odnesti odtod, ker brez tega zemskega raja si ne more misliti svojih rojakov. Bog ve, kaj je res z Ljubljano, na katero ga veže toliko spominov in vezi, kjer prebiva njen oče. Ali se tudi tam trese? Ali prestane prestolnica ta strašni pojav prirode? Ali se še pomiri zemlja, ali se kdaj zjasne vremena temu toliko teptanemu narodu?

(Dalje prihodnjič.)

Književne novosti

Ivan Cankar: Ob zori. 1903. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena tej že naznanjeni knjigi, kateri je zavitek in okrasje izdelal naš domači umetnik Mat. Jama, je 3 K.

Obširno oceno iz spretnega peresa dr. Iv. Merharja smo morali radi nedostatnosti prostora odložiti za prihodnjič.

Človek in pol, roman, spisal Ivo Šorli. Ljubljana 1903, založil L. Schwentner. Cena K 2'50, po pošti K 2'60.

Eden najljubeznivejših naših mladih pripovednih talentov je brez dvojbe Ivo Šorli. Šorli ima vse one vrline, ki jih mora imeti pisatelj, da si pribori občo priljubljenost, splošno popularnost. Za kake literarne gourmande on ne mara pisati. Zdrav sin zdravega naroda ceni pred vsem zdravje. Pri njem je vse jasno in čisto. On ne ljubi teme, niti ne somraka. On misli in izvaja vse strogo logično. On ne bo nikdar zapisal kaj, kar mu ni popolnoma jasno. Prepošten je, da bi se kazal kdaj za kaj več, nego je. A ni dovolj, da sam razume svojo stvar, on hoče, da jo razumejo tudi njegovi čitatelji. Puščati koga v dvojbah, ni po njegovem ukusu. »Clara pacta, boni amici«, to je njegovo geslo. V njegovih delih ni nič megleno prikritega. In kadar hoče on razgrniti svoje srce, tedaj zazvene polni akordi. Njegove strune ne brne, njegove strune pojo. Tiste prelestne, divne poezije, s katero so prepojena Cankarjeva dela in katere mogočnemu vplivu se ne more nihče ubraniti, ne nahajamo pri Šorliju, a zato ima on humor! Najbolj se bliža Šorli Kersniku, a obeta postati mnogo globočji od njega. Neskalsena vedrina je značilna poteza v Šorlijevih spisih. Kakor kristalna vodna gladina so, na katere dnu razločuješ vsak kamenček . . .

V »Pred- in zagovoru«, ki ga je postavil na čelo svojemu romanu, je označil pisatelj nekako svoje umetniško stališče, svoje umetniško naziranje. Storil je to s pristnim humorjem in fino ironijo. Meni ni treba šele pritrjevati tem nazorom, saj sem podobne misli že opetovano izrekel. Pravilo, da izgini pisateljeva oseba v povesti popolnoma z obzorja, mora veljati le do gotove meje. Tolstoj se malo briga za to pravilo in je vendar velik umetnik! Čemu tudi imeti take pomisleke, ko ni to vendar nič drugega, nego samo prevara! Kajti naposled govori vendar le pisatelj sam, četudi na usta svojih junakov! In včasih je neizogibno, da pisatelj kaj tudi na svoja usta pove. Vzemimo n. pr., da opisuje kdo kmečko življenje, kmečke junake. Tudi v tem, kar vidimo na preprostem ljudstvu, se razodevajo često velike resnice, tudi to nam vzbuja često duhovite misli, globoka čustva. In tega da ne bi smel pisatelj izraziti, tega da ne bi smel povedati, samo zato ne, ker nima primerne junaka, da bi govoril za njega? Vsekakor bolje, da govori pisatelj sam, nego da bi govoril duhovito človek, ki po vseh okoliščinah duhoviti biti ne more!

»Človek in pol« — kak človek je to? Pisatelj odgovarja sam na to vprašanje. Poudariti treba, da »človek in pol« ni kak nadčlovek, o kakršnem govori Nietzsche, ali kakršnega sta imela v mislih Goethe in Dostojevski, ko sta rabila to besedo. Izraz »človek in pol« je nekak sinonim za »vrl dečko«, samo da je prvi izraz bolj pointiran in bolj karakterističen. »Človek in pol« je to, kar bi Nemec nemara označil z besedo: »Ein Prachtmensch«. V Šorlijevi povesti

je ta »človek in pol« Rihard — mož, kateremu je odkritosrčnost nad vse. Iz njegove velike ljubezni do resnice izvira ona brezobzirnost, ki ne dirne neprijetno samo njegovega obližja, temveč čisto tudi čitatelja. Seveda, ako se zavemo, s kom imamo opraviti, smo mu takoj zopet dobri, in čim bolj se seznanjamo z njim, tem simpatičnejši nam postaja. Tega svojega junaka se je oklenil pisatelj z vso ljubeznijo svoje umetniško čuteče duše in posrečilo se mu je, ustvariti podobo, ki stoji kakor iz mramorja izklesana pred nami. Samo ena potezica v njegovem značaju se bo zdela nemara marsikomu nekoliko neverjetna. Kako si je razlagati njegovo ravnodušnost in hladnokrvnost spričo dejstva, da se mu je izneverila izvoljenka, če jo je namreč tako resnično in tako goreče ljubil, kakor se mora misliti pri tako vrlim značaju, kakršen je on? Ljubezen stre najmočnejšega junaka! No, spominjam se, da sem čital nekeje v Mantegazzu: »Ne bodi ljubosumen! Zaupaj bitju, katero ljubiš, ako pa se uveriš, da te vara, zatri hipoma ljubezen!« Torej je vendar možno, da se ljubezenski plamen tako hitro upihne! Takemu fiziologu, kakršen je slavni Italijan, smemo že verjeti! In morda je baš sposobnost, storiti kaj takega, značilna poteza v značaju ljudi, kakršen je Rihard! . . .

Priznati pa moram, da sem pričakoval drugačnega konca v povesti, nego nam ga je privoščil pisatelj. Začetek XV. poglavja me je nemalo iznenadilo. Mislil sem, da Kornelija in Plesich nikdar ne postaneta mož in žena, ampak da bode ono ljubezensko razmerje med njima pač trajalo nekaj časa, pa da Kornelija še o pravem času spozna svojo veliko zмотo. Mislil sem, da uniči Plesicha Rihard sam s svojo duhovitostjo, seveda samo moralno. Potem bi se lahko reklo tudi, da je bila ona ravnodušnost, o kateri je zgoraj govor, posledica samozavestnosti njegove. Tako pa stopi Rihard proti koncu povesti nekako v ozadje. Plesicha ugonobe drugi, in sicer fizično. Na Rihardovo mesto stopi hkratu Julij, čigar kruti značaj se mi vidi premalo motiviran. Ta Julij je pač nekak »nadčlovek« v Nietzschejevem zmyslu! In Plesich, na katerega račun bi se čitatelj rad še malo pozabaval, postane iz smešnega naenkrat tragičen junak! Kajti, komu bi se ne smililo, ko se je zaklelo toliko krutih ljudi zoper njega: Julij, gospa Fliederjeva in denuncijant Bratuž?

No, pisatelj je hotel na Plesichu pokazati, da se iz takega slabotneža lahko vse naredi, zato mu je dal tak konec. Sploh ima ves roman idejo, katere pa ni treba šele razkrivati, ker je dovolj jasno izražena.

To, kar se vidi na umotvoru meni napačno, so zgolj malenkosti, ki izginejo spričo mnogoštevilnih vrlin. Saj celo solnce ni brez peg! Vsekakor nam je pokazal Šorli s tem svojim delom, v katerem se nahaja toliko dobrih misli, toliko humorja in dovtipa, toliko sarkazma, grenke ironije, kritike in pereče satire, da nam ima še premnogo povedati in da smemo še mnogo krasnih reči pričakovati od njega.

Ni še dolgo, kar mi je pisala odlična slovenska pisateljica z ozirom na Šorlijeve povesti v letošnjem »Zvonu«: »Tisti Šorli meni tako ugaja! Tako ali podobno vzklikne pač še marsikdo, ko prebere to največje delo Šorlijevo!

Naslovni karakteristični list knjige je delo našega znanega slikarja J. Vavpotiča.

Dr. Fr. Zbašnik.

»Slovenska Matica« nam je doposlala sledeče svoje publikacije za l. 1902.:

I. Ant. Knezo va knjižnica: Zbirka zabavnih in poučnih spisov, IX. zv. Ta nad 10 pol obsegajoča knjiga prinaša Iv. Cankarjev roman »N a K l a n c u«.

II. »Zabavna knjižnica«, XIV. zvezek. Vsebina: »Učenjak«, veseloigra v treh dejanjih, spisal dr. Fr. Detela. »Sami med seboj«, dramatični prizor, spisal F. J. Doljan. — III. Zabavna knjižnica. XV. zvezek. Vsebina: 1. »Progreb«, slika iz življenja koroških Slovencev, spisal F. J. Doljan. 2. »Brez volje«, spisal Pankracij Gregorc. 3. »Črtice«, spisal Fr. Ks. Meško. — IV. Zbornik znanstvenih in poučnih spisov, IV. zv. Za »Zbornik« so prispevali sledeči gg. pisatelji: dr. Ivan Prijatelj, Pavel Grošelj, Ivan Šubic, Ivan Steklasa, Dragotin Wenger, Peter Bohinjec, Evgen Lah. Razen tega nahajamo v tej knjigi dr. K. Glaserjevo »Bibliografijo slovensko«. — V. Letopis »Slovenske Matice« za leto 1902.

Profesorja Orožna knjiga »Vojvodina Kranjska« se je zakasnila, kar je tudi vzrok, da se še ni moglo pričeti z razpošiljatvijo knjig-poverjeništvom. Natančnejšo oceno doposlanih nam knjig prinesemo pozneje.

»Slovenska Šolska Matica« je izdala za leto 1902. sledeče knjige:

1. Pedagoški Letopis, II. zvezek, uredila H. Schreiner in V. Bežek. Vsebina »Pedagoškega Letopisa« je raznovrstna in obsega sledeče razprave: Dr. J. Bezjak: Nemščina kot drugi deželni jezik; dr. Jos. Tomišek: Grščina; L. Lavtar: Računstvo; Fr. Orožen: Zemljepisje; Jožef Schmorranzer: Prostorčno risanje; dr. J. Bezjak: Kernova teorija o osebkui in povedku; M. J. Nerat: Statistika ljudskih šol l. 1870., 1880. in 1890.; Jakob Dimnik: Teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah l. 1902.; Fr. Gabršek: Poročilo o delovanju »Slovenske Šolske Matice« l. 1902.; nato sledi imenik upravnega odbora in društvenikov. 2. Učne slike k ljudskošolskim berilom. Prvi del: Učne slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih, uredila H. Schreiner in V. Bežek. 3. Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje I. del. Zgodovinska učna snov za ljudske šole, drugi snopič.

O teh knjigah izpregovorimo v našem listu prilično kaj več.

Slovenska knjižnica 115—120. Henrik Sienkiewicz: »Križarji«, zgodovinski roman v štirih delih, poslovenil Podravski. V Gorici 1902. Tiska in zalaga »Goriška Tiskarna« A. Gabršček. Cena?

To je drugi veliki roman velikega Poljaka, ki ga je izdala podjetna, s potrebo časa vedno računajoča »Goriška Tiskarna«. Prevod romanov »Quo vadis?« in »Križarji« je prelepa poklonitev slovenskemu občinstvu in žeteti je le, da bi se tega tudi docela zavedalo in pridno segalo po teh knjigah, ki nudijo starim in mladim toliko izrednega duševnega užitka.

—ž.

Mali vitez (Pan Volodijevski). Tvrdba Kleinmayr & Bamberg je razposlala 7. in 8. sešitek slovenskega prevoda tega Sienkiewiczvega romana.

Matica Hrvatska za leto 1902. I. Šišić Ferdo, Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350.—1416.), IV + 288 str. 8°. Z enim tlorisom in zemljevidom ter štirimi rodoslovnimi tablami. — Ta zgodovinska monografija nam po arhivskih virih slika velezanimivo in preburno dobo bosenske povesti neposredno pred prihodom Turkov v deželo, ko sta se napolsko-beneško-italijanska sila in pa moč ogrskega kralja Žige trgali za oblast ob Vrbasu. Tekmeča sta morala računati še s tretjim činiteljem, z domačimi hrvatsko-srbskimi, ponosno-silnimi velikaši in »pravi i vjerni predstavnik močne

i neslomljive otporne snage onoga naroda, čiji je sin bio, a to je mukotrpi i prostodušni narod hrvatski« je bil Hrvoje Vukčić iz roda Hrvatinićev, gospod »Dolnjih krajev« in zgraditelj mesta Jajca, ki jim je središče. O tem »gordem« mogotcu sredi Bosne, ki ga poljski letopisec Długosz imenuje kralja, se je zlasti v Budi budila zavist in mržnja, ker je v istini svojo posest upravljal bolj kakor samovladalec nego kakor vazal; zavistniki so ga krivili »očijukanja« s Turki in kakor Wallenstein je končno bil prisiljen pozvati Turke na pomoč. — Hrvoje je bil, kakor skoro vsa takratna bosenska aristokracija, bogomil »ili dobar Bosnjan« in je leta 1416. umrl s slastjo v srcu, da se je krvavo osvetil svojim dušmanom in ostal nepremagan, toda na krvavem obzoru se je slikala kosovska in nikopoljska katastrofa. Hrvoje je bil ne baš osobito značajan, ali silen človek. —

II. Medini Milorad, Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku. Knjiga I. (16. stoleće). 360 str. 8°. — Obsežno delo ni za učenje, nego za čitanje in je piscu bila glavna zadača, da bode čitalcu jasno vkupno stanje dalmatinske knjige v 16. veku; zato se slika poedinih književnikov gubi v obči sliki in si čitalec mora šele sestaviti popoln pregled književnega dela posamezne osebe. Najbolj se je učeni pisec trudil okoli vzporejanja literarnih del med seboj in z deli drugih književnosti, zlasti italijanske. To je v istini prava pot do proučevanja idej.

Dr. Fran Ilešič.

Radić Stjepan, Češko-hrvatska slovnica s čitankom i s češko-hrvatskim diferencijalnim rječnikom. Drugo, preradjeno i popunjeno izdanje. Tisak Dioničke tiskare u Zagrebu, 1902. 147 str. Cena: 1 K 20 h. — Med najznamenitejše jugoslovanske publiciste spada brezdvobeno pisec te knjige. Učenec pariške »svobodne šole političnih ved« in praške češke univerze, deluje z neumorno marljivostjo in redko pronicavostjo duha na polju socialnega in narodnega, oz. socialno-narodnega slovanskega vprašanja, osobito v praškem »Slovanskem Přeledu«. Stoječ na stališču slovanske narodnosti in jugoslovanske narodne zajednice, kaže neprestano s konkretnimi slučajji, kako nas tujstvu izročata naš liberalno-klerikalni in hrvatsko-srbski spor. Ob lanskih protisrbskih zagrebških demonstracijah je demonstrante pozval, naj obrnejo rajši svojo silo proti madžarskim napisom na zagrebškem državnem kolo-dvoru, in je bil zato štiri mesece zatvorjen. Meseca februarja se je moral pred sodniki zagovarjati, ker na hrvatskih tleh železniškemu izprevodniku na madžarsko vprašanje ni hotel pokazati voznega listka, a prav zadnji čas smo čitali, da je bil iznova radi političnih demonstracij aretovan. — Kako to, da izdaja tak publicist slovnico? Vešč češčini kakor materinski mu hrvaščini, videč v Čehih vzor slovanskih delavcev, želi z učenjem češčine med nami gojiti istinito slovansko vzajemnost. Slovnico in slovar označuje dobro izraz diferencijalnost. Le tista pravila se podajejo, ki ločijo češki jezik od hrvatskega, a zato se poudarjajo vsi občni zakoni, po katerih se iz čeških besed dobe hrvatske. »Tko se nauči (po teh zakonih) misliti čitajući češki, naučit će češki za mjesec, dva najdulje . . .« Neovržno je, da je samotvornost pri učenju slovanskih jezikov na tej osnovi mogoča, potrebna in koristna.

Dočim obsega slovnica sama le 28 strani, obsega dodana čitanka 58 strani. Ta čitanka pa ni kaka krestomatija češke proze ali antologija češke poezije, marveč vrsta aktualnih člankov narodnostne in politične vsebine, ki vsi pričajo

globoko uverjenost pisčevu o posebnosti slovanske duše in o potrebi, jo zbuditi in gojiti. Iz krasnega Radičevega članka »O harmonii slovanske národní duše« iztaknem besede: »Slovanom grozi največja opasnost iz domnevanega nasprotja ideje narodne in humanitetcne — »Karkoli junak stori, naj se Boga boji in v duši svoji ne greši« (izrek preprostega Dalmatinca) — »Ljubezen v rodbini in domoljubje v narodu se mnogim že zdi romanticizem in vendar hočejo ljubiti vse človeštvo«.

Po svoji uredbi in vsebini bode knjiga izvrstno služila vsakemu Slovencu, ki se misli učiti češčine. Cena (1 K 20 h) je zelo nizka.

Dr. Fran Ilešič.

»Slovník staročeský«, napsal Jan Gebauer. Vidávají »Česká akedemie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění«, a »česká grafická společnost Unie«. V Praze 1902. Nakladem »České grafické společnosti Unie«. Tega znamenitega dela sta izšla 6. in 7. sešitek. Vsak sešitek stane 4 K.

K. Gersin: Macedonien und das türkische Problem. Wien. Druck u. Verlag von Kratz, Helf & Comp. 1903. Str. 50. — Oči vse Evrope se ozirajo sedaj na Balkan, kjer se je začelo odigravati novo krvavo dejanje tiste drame, ki jo imenujejo nekateri tudi — vztočno vprašanje. Pred 25 leti so rešili ruski junaki velik del Bolgarjev izpod turške sužnosti ter jim ustvarili svobodno državo. Srbija je postala samosvoje kraljestvo, Črna gora je razširila svoje meje; takisto si je tudi Rumunija nekaj s svojo, nekaj z rusko pomočjo priborila neodvisnost. Samo takozvana Macedonija je vsled malomarnosti evropske diplomacije ostala neodrešena. Ta krasna dežela je po ogromni večini svojega prebivalstva slovanska. Bolgari in Srbi so tudi tam doma. Čisto naravno je, da slovanski Macedonci ne marajo več prenašati turškega jarma, in če bi ga prenašali radovoljno, bi ne bili vredni, da so ljudje! Borba Macedoncev za svobodo je sveta. Vstaši, ki se bore proti turškemu nasilstvu, niso »bande«, kakor jih psujejo nekateri demoralizovani židovski žurnalisti, nego junaki so; »banda« so le dotični od Turčije podkupljeni tintni kuliji. Zmedene razmere na Balkanu so prava sramota za vso civilizovano Evropo, ki se je genila šele sedaj v prid Macedoncem, ko je v nevarnosti mednarodni »mir«.

Nikakega dvoma ni, da zmagajo Macedonci in da si pribore s pomočjo slovanske Rusije neodvisnost. Ure turškega »gospodarstva« v Evropi so štete, in čimprej se preseli Turek v Azijo nazaj, odkoder je prilomastil, tem bolje! Za sedaj zanima vsakega izobraženca, posebno pa vsakega Slovana položaj slovanskih in krščanskih Macedoncev. Literatura o tej deželi narašča od dne do dne. Ni pa vse čista resnica, kar se piše o njej. Brošura, ki jo je spisal K. Gersin (psevdonim!) je sestavljena po najboljših virih in čitatelj se sme zanesti, da podaje pisatelj resnično podobo macedonskega vprašanja. Če se mu je vtihotapila kje kaka pomota, bi ne bilo nikako čudo, ko vemo, kako vse premalo je še znanstveno preiskana Macedonija. Gersin je Slovan in kot Slovan želi svojim macedonskim bratom skorajšnje osvoboditve, da bodo mogli napredovati v evropski civilizaciji. Gersin je naštel vseh macedonskih Slovanov 2,146.336 duš. Albancev, teh najhujših nasprotnikov vsakih reform, je baje 708.385 duš... Avtor podaje po krepko pisanem uvodu najprej zgodovinski pregled Macedonije v raznih dobah, potem govori o prebivalstvu samem, posebej še o macedonskih Slovanih. Nato opisuje tudi druge narodnosti (Turke, Grke, Albance,

Cincare, Španjole, Cigane i. dr.). Statistični pregled nas poučuje o jeziku in veri Macedoncev ter končava z energično pisanim pagovorom, v katerem prokuroje, ali boljše rečeno, sklepa iz zgodovinskih premis razpad osmanske države v Evropi. »Svobodno, samosvoje jugoslovanstvo je prvi pogoj evropskega ravnovesja in svetovnega miru« pravi avtor na koncu svoje vestno sestavljene, s slovansko krvjo in pravim navdušenjem za zatirane brate pisane študije. Strokovno kritiko moramo prepustiti komu drugemu, ki Macedonije ne pozna samo iz knjig, ampak tudi iz avtopsije. Prepričani pa smo, da pripomore Gersinova brošura mnogo k razbistritvi zamotanega turškega vprašanja, zato jo toplo priporočamo!

A. A.

Oratorijski koncerti Glasbene Matice — P. Hartmanna »Sv. Frančišek«. Nagli in presenetljivi uspehi, ki jih je dosegel s svojima oratorijema »Sv. Petrom« in »Sv. Frančiškom« frančiškan p. Hartmann von An der Lau-Hochbrunn, ravnatelj in profesor konservatorija sv. Klare v Rimu (rojen 21. decembra 1863. l. v Salurnu na Tirolskem), so zvalili tudi našo Glasbeno Matico, da je posvetila svoje moči in svoj trud proizvodbi oratorija »Sv. Frančiška«. Odprla so se Glasbeni Matici za ta oratorij dne 22. in 23. aprila vrata stolnice, dne 24. aprila pa nunske cerkve in došel je sam skladatelj dirigirat svoje ponosno delo. Skrbno je pripravil za to pomembno priliko zbor in orkester profesor Matej Hubad, da bi bil odlični njiju nastop, vreden sijaja, katerega je postal resnično deležen prvi ta cerkveni koncert, ki je nekak senzacionalen dogodek v zgodovini glasbe v Ljubljani.

Leta 1900. zložen, je bil proizvajan oratorij »Sv. Frančišek« doslej v Peterburgu, na Dunaju, v Bolcanu in v Rimu, povsod z izrednim uspehom. V Ljubljani je bila skladatelju prvič prilika, dirigirati svoje delo v cerkvi, kamor sodi ta proizvod po njegovem čutu. Cerkevno ovzdušje je pa tudi najprikladnejše bistvu Hartmannovega oratorija. Pesniški in glasbeno je oratorij »Sv. Frančišek« popolnoma duhovne vsebine; skrbno je obrušeno besedilo, brez peg, ki bi spominjale na posvetnost, skrčeno in strnjeno je na vrsto lapidarnih, vzoru liturgičnih verzikljev in sentenc posnetih stavkov in stihov, v katerih se predočujejo najznačilnejše poteze iz življenja in delovanja sv. Frančiška, ustanovitelja treh redov. Tako besedilo ne budi fantazije in ji ne daje v ustvarjanje glasbeno slikovitih prizorov tistega krepila, kakršnega si želijo in kakršno so našli skladatelji oratorijev naše in prejšnje dobe, segajoč po poeziji, ki jim družijo čar vsekdar zanimive človeške duše in pa idile ali velikosti narave z veličanstvom božanstva ali nadsvetnega blaženstva. Oratoriju »Sv. Frančišku« je vzbujenje nabožnega razpoloženja prvi in izključni namen, vsa njegova vsebina izraža le glorificiranje svetnikove askeze in misijonskega njegovega delovanja.

P. Hartmannova glasba daje besedilu umetniški kras, ki mu uveljavlja uspešnost. Prava cerkvenost navdaja Hartmannovo glasbo, okriljuje jo versko prepričanje in navdušenje za visoki pomen svetnikovih apostolskih činov. Plemenitost dehti iz vsakega izraza, ki ga uporablja p. Hartmann pri ustvarjanju svoje muzike, svoje visoke pesmi v proslavljanje velikega svetnika. O poštenem

prizadevanju priča vsaka podrobnost Hartmannovega dela, poštenost in resnoba taka pa vzbuja simpatije in uklanja dušo poslušalčevo k spoštljivosti.

Pozornost vzbujajo pred vsem zbori v Hartmannovem oratoriju; v njih se zrcali najboljše moč Hartmannove muze, njegovo visoko znanje, njegovo plemenito stremljenje. Kakor kristal čiste jih podaje v mogočnosti, ki se druži rada s priprostostjo in umerjenostjo. Mirni korali, nežni ko dih, lahni ko zarja, se vrste z zbori velikih oblik, v katerih se izraža sila krepkega življenja. Prave klasične lepote sta končna zbora prvega, oziroma tretjega dela, v katerih izliva skladatelj ves temperament svoje duše, vso moč svojega čutenja. Plemenitost svojega umetniškega mišljenja kaže p. Hartmann tudi v recitativih, ki jih je ustvaril učinkljivo in prikupljivo svojim solistom. Ni pač blesteča in tudi ne prebogata njegova melodika, toda blagoglasna je vsekdar in krepka pa zanosna. Manj vpliven je p. Hartmann v instrumentalnih točkah oratorija, v dveh, treh preludijih, s katerimi uvaja posamezne oddelke svoje skladbe, oziroma v intermezzih in interludijih, ki jih uvršča med pevske točke.

S proizvodnjem »Sv. Frančiška« v Ljubljani more biti skladatelj zadovoljen in upati smemo, da mu ostane vnema, s katero sta se lotila zbor in orkester težkega dela, v dobrem spominu. Bila je pač zboru, postavljenemu pod kupolo stolnice, težka naloga, vzdržati se v pravoglasju, ker se je izkazala to pot stolnica, ki je sicer glede pevskega kora vzor akustičnosti, neprikladna za tako produkcijo. Zatopila je ogromna visočina kupole dobršen del moči številno imponujočega zbora in zavirala je neugodna razvrstitev intimno zvezo med proizvajalci. Da je zmagal zbor navzlic tem neugodnostim častno svojo nalogo, priča o temeljiti pripravi, ki se je izražala v dovršeni uglajenosti in zaokroženi enotnosti glasov.

Kot kapelnik se je izkazal p. Hartmann energičnega vodjo, temperamentno se vdajajočega z vsem svojim bitjem vplivu svoje glasbe. Ekstremen je pa v rabi temp, zavlakuje počasnejše tempe do skrajnosti in prehitava se v allegrih, to dostikrat v kvar učinku, ki si ga želiš pri objektivnem premostrivanju partiture.

Solistovske partije je opravil skrbno izbran, lep kvartet dunajskih pevk Henriete Kury (sopran), Helene Holeczeck (alt), Zagrebčana Ernesta vit. Cammarotte (tenor) in Dunajčana Alojzija Stejskala (bas). Njih disciplina je vrlo povzdignila oratorij in dovedla kras, ki tiči v Hartmannovih pevskih partijah, do pravega bleska.

Sijaja je bilo prisojenega ljubljanski proizvodbi Hartmannovega oratorija v izobilju ne le v muzikalnem oziru, ampak tudi glede zunanosti. Nepozabna ostane pač vsem udeležencem mogočnost, ki jo je budila imponujoča notranjost ljubljanske katedrale po svojih visokih oblikah v zmagovitem svitu za to priliko vpeljane elektrike. Mešal se je v ta jasni svit topli ton bogatega slikanja, s katerim se ponaša stolnica, in budil je ono dobro razpoloženje zadovoljnosti, v katerem postane duša le tem pristopnejša krasu glasovnega morja, ki se ji je razodeval iz prezbiterja v vsej svoji čutenje razvnamajoči lepoti. Dodajalo je pa prireditvam sijaj tudi izredno zanimanje, ki se je za nje zbudilo med ljudstvom ne le v Ljubljani, marveč po vsem slovenskem ozemlju. To zanimanje pa more biti uprizoriteljici »Glasbeni Matici« v zaželjeno zagotovilo, da je našla občega priznanja za svoje krepko in samozavestno delo.

Dr. Vladimír Foerster.

Slovensko gledišče

Slovensko gledišče. A. Drama. Prav na koncu sezone, t. j. dne 27. in 28. marca, je gostovala v našem gledišču še enkrat gospa Irma Polakova iz Zagreba. Vprizorila se je ta dva večera kot novost »Vroča kri«, velika burka s petjem in plesom v 7 slikah, spisala L. Krenn in K. Lindau, godbo zložil H. Schenk — po ne baš vzornih vzorcih sestavljen dramatiški stvor, katerega edini namen je cenena zabava. No, ta svoj namen doseže igra popolnoma, ako je glavna vloga tako dobro oddana, kakor je bila to pot pri nas. Gospa Polakova ima baš za take vloge izreden talent, a kar ji štejemo v posebno-zaslugo, je to, da se drži tudi v najkočljivejših momentih vselej prave meje.

S tem je bila letošnja sezona pravzaprav končana. A na korist dram-skemu osebju so bile še tri predstave, in sicer se je dne 3. aprila in popoldne dne 5. aprila predstavljala noviteta »Satanova hči«, vesela igra v 5 dejanjih, napisal Rudolf Kneisl, 5. aprila zvečer pa svetovno znana Scribejeva »Adrienne Lecouvreur«. Satanova hči je zanimivo zapletena, po starejših vzorcih zgrajena zabavna igrice z romantiškim, nekoliko nejasnim in zabrisanim ozadjem. Semtertja je motivacija slabo podprta. Nekateri značaji so dobro risani, drugi spet so skrajno neverjetni. V igri se nahaja dokaj srečnih domislov in mnogo dobrega humorja, zato se sme igrice vedno nadejati hvaležnega občinstva.

Govoriti o »Adrienne Lecouvreur«, bi bilo odveč. Tvorniško delo, res, toda izborne kvalitete! Če pomislimo, da je bila igra pisana že leta 1849., in vpoštevamo učinek, ki ga ima igra še vedno na nas, moramo priznati, da nikakor ni delo vsakdanjega talenta.

Pri vseh teh treh predstavah se je odlikovalo naše dramsko osebje. Žal, da gledišče ni enkrat ni bilo tako obiskano, kakor je bilo želeti in kakor bi bili zaslužili naši pridni igralci.

B. Opera. Operne predstave so se zaključile s Parmovo opereto »Amazonke«, ki se je pela še 26. in 31. marca.

Strokovnjaško oceno o njej priobčujemo neposredno za tem poročilom.

Dr. Fr. Zbašnik.

»Amazonke«, opereta v treh dejanjih, spisal A. D. Borum, uglasbil Viktor Parma. — Dejanje te operete ima zgodovinsko podlago. Vršil se l. 1787. za časa ruske carice Katarine v južni Besarabiji v Kajduku, v vasi, kjer je bil tisti čas sestanek s cesarjem Jožefom II., potem ko se je bila carica polastila teh krajev v boju s Turki. Knez Potemkin je opisal carici dobljene kraje tako slikovito, da se je odločila za sestanek v Hajduku. Po vojski pa so bile te vasi zelo opustošene, moral je torej Potemkin v vsej naglici spraviti ceste in drugo v boljši stan, da bi njegova poročila ne bila nasprotna resnici. Poslal je vse polno delavcev z inženirji tja, da so popravili cesto in ob njej ležeče vasi. V bližino glavne ceste je pa postavil vasi, kulise (znane »Potemkinove vasi«) iz pobarvanih desk, in tujec je mislil, da vidi krasne vasi pred seboj. Za slavnostni sprejem so v različnih vaseh rabili skoro ene in iste osebe, le drugače opravljene; ta je bil določen za župana, drugi za popa i. t. d., najsi je to v resnici bil ali ne. Najbolj zanimiva pa je bila garda Amazonk, stotnja

ženskih vojakov z moškim marketendarjem (žid Moško), katero je za ta slavnostni sprejem ustanovila sovražnica moških, emancipiranka, mlada vdova Helena Zurandov. Sovraštvo do moških je bila deviza teh Amazonk; a došli inženirji in drugi delavci in vojaki so si znali kmalu izvojevati tudi ta trda ženska srca za Heleninim hrbtom — in tudi ona sama se je nazadnje vdala in vzela Feodora Židanskega, državnega svetnika, ki igra poleg Helene glavno vlogo v tej opereti. Važno in najbolj komično vlogo ima pa židovski gostilničar Moško. Pri uprizoritvi je cenzura prepovedala rabo historičnih imen; nazivati se je smelo le »vladarica« in »inostranski vladar«.

Pod psevdonimom Borumom se skriva libretist A. D., Poljak, ki je posebno znan kot pisatelj za vedo vojaških stvari in odlikovan s svetinjo za znanost in umetnost. Libreto je pisan v nemškem jeziku. Razvoj dramatičnega dejanja v igri je preprozen, zato je premalo zanimiv, dasi še precej živahen. Živahnosti največ pripomaga prav lepa vloga tipičnega žida Moška, ki nas najbolj zabava in v smeh spravlja; radi gledamo tudi »Amazonke«, osobito, kadar korektno vojaški nastopajo in eksercirajo, in tudi dovtipi posameznih našemljenih popov, županov i. t. d. pri slavnostnem sprejemu niso slabi. Najboljše je v vsakem oziru prvo dejanje v gostilni žida Moška. Priznati je pa treba libretistu posebno spretnost, osobito, v kolikor se tiče besedila za pevske točke; ritmično se kar od sebe zlivajo v valček, polko koračnico. Interpunkcija komponistu ne dela težav, ker prav dobro odgovarja glasbenim odstavkom in perijodam i. t. d.

»Amazonke« so četrto večje glasbeno delo domačega skladatelja gosp. Vikt. Parme, sedaj okr. glavarja Črnoplju. Z »Amazonkami« nam je ustvaril g. Parma prvo večjo opereto, ki je glasbeno vsekakor boljša od mnogo drugih, že udomačenih nemških operet, in je sposobna, pridobiti si priznanja tudi po drugih večjih odrih. S strogo glasbenega stališča seveda operete ne kaže ocenjati, kajti razen nekaj zborov, molitve »Angelus, angelus!«, pesmi delavcev, slavospeva, ducta o »poljubu«, tria in kvinteta v prvem dejanju so druge pevske vloge koračnice, valčki, polke, kupleti. Pevske vloge so jako ljubke, melodijozne, izvirne, ne presenečajo pa, ker nam je dunajski žaner prinesel že marsikaj podobnega. Ne pogrešamo sicer tudi nekaj slovskih zvokov v glasbi, a vobče prevladuje tuj duh. Pesem delavcev je še celo deloma prirojena po naši domači pesmi »Preljubo veselje, oj kje si doma«. Najbolj ugaja dvospev o »poljubu«, ki je tudi umetniške vrednosti, zbor »Angelus« (žal, da ni v pristnem ruskem duhu uglasben), koračnica Amazonk in zbor delavcev.

Orkestralno je opereta prav dobra in se odlikuje na nekaterih mestih po prav efektivni uporabi posameznih godal, osobito flavt, klarinetov, oboe, fagota. Jako spretno je spremljevanje slavospeva s samimi trobili (Blechharmonie). Lepo, duhovito spremlja orkester zbor »Angelus«, kjer imajo flavte prijeten part. Orkestralno je seveda overtura najboljši del in gotovo si pridobi na koncertnih sporedih med domačimi skladbami odlično mesto. Nekoliko je pač predolga, tembolj ker je ritmično preenolična in v daljšem drugem delu vsa v hitrem tempu; to jo dela tehnično težko izvedljivo, osobito za goslarje, ki jih mora docela utruditi. Sploh je prvo dejanje dramatično in glasbeno najboljše, dasi s pevskimi točkami preobloženo. Melodramatično spremljevanje orkestra bi se na posameznih mestih lahko opustilo, osobito med govorom vladarice, kajti med govor poseza tako, da misli neveščak, da se orkester na tistem tačas kaj vadi; na enem mestu je pa jako izrazovito in lepo. Posamezne točke so res jako

prijetno orkestrirane, vobče pa manjka v orkestraciji blagodejne razlike med poedinimi točkami, ker je preveč živahnosti v orkestru in ker je uporaba drugih godal poleg goslarjev preobilna; opereti to seveda ne škodi, to velja bolj s splošnega glasbenega stališča. Vsekakor pa sme g. Parma biti ponosen na uspeh »Amazonk« in želiti je, da se opereta ne samo pri nas udomači, ampak da najde mesta tudi na drugih odrih. Opereta se je vprizorila dokaj dobro.

L. Pahor.

Gospodična Vela Nigrinova, sedanja igralka na kraljevem gledišču v Belgradu in bivša članica slovenskega igralnega osebja, je gostovala nedavno v »Narodnem divadlu« v Pragi. Nastopila je v vlogah »Dame s kamelijami«, »Monne Vanne« in »Madame Sans-gene« z izrednim uspehom. —š—

Med revijami

»Delo.« List za nauku, književnost i društveni život. Godina osma. Dva-deset šesta knjiga. Januar. Vlasnik i urednik dr. Drag. M. Pavlović. Beograd. Dositije Obradović štamparija Ace M. Stanojevića (Mačedonska ul. br. 40.) 1903. v. 8°. 168 str. (v cirilici).

Srbi imajo nekaj veljavnih smoter, ki prinašajo v dosti razsežnih mesečnih ali polmesečnih zvezkih ne samo leposloynega gradiva, nego posebne članke politične, ekonomske, socialne vsebine. Med te je prištevati tudi revijo »Delo«, ki je pred nekaj leti prestala izhajati zaradi političnih homatij v Srbiji, a sedaj zopet izdaje smotro spretni urednik dr. Pavlović. Obsega prva knjiga dosti različno in mnogovrstno vsebino. O pesmih in povestih »Junačko srce« Janka M. Veselinovića in »Pevci« Borislava Stankovića ni da bi mogli kaj laskavega izreči. Beletristovski prilogi sta tudi prevoda po francoskem »U Saint Cyrus« Henri Lavedana od M. M. Petrovića in znamenitega Sienkiewiczzevega romana »Porodica Poljaneckih«, katerega prevaja iz poljščine Č. Petrović. Poleg teh leposlovnih prilog je prevedel St. Miličević knjigo češkega žurnalista Josifa Holečka, ki je slavil pred kratkim svojo petdesetletnico, »Bosna in Hercegovina za vreme okupacije«, v kateri neusmiljeno biča avstrijsko birokratstvo in kato-liško propagando. Mnogo stvari je resničnih, mnogo graj pa tudi pretiranih in provzročeni po skrajnem stališču, katero zavzema pisatelj v južnoslovanskem vprašanju. M. Gjorgjević iznaša v svoji razpravi »Pred rešenjem mačedonskoga pitanja« želje in aspiracije Srbov. Iz ruskega je prevedel M. K. Dragutinović »Rezultate ruske naučne mačedonske ekspedicije 1900 god.« Obilni so rezultati arheološki v Solunu in njegovi okolici, v Skoplju, Peči, Dečanih, Prištini, Ohridu, ter objavljeni s slikami v »Vizantijskem vremeniku«. Slednjič je med sestavki še »Pismo Vuka St. Karadžića sovjetu«. V »Hroniki« so spisi o 5. internacionalnem kongresu za primenjeno kemijo v Berlinu 1903. l., »Noviji Teslini ogledi«, ki je na poti, da postane »gromovnik Ilija« na zemlji. »Pozorište«. »Kritika in bibliografija« ter »Beleške« ponujajo silo književnih ocen in manjših vesti. — Slično vsebino ima tudi drugi zvezek, ki je ravnokar izšel.

R. Perušek.

»Kolo«, književni in naučni list belgradski, je v svojem petem letošnjem broju prineslo Aškerčevo pesem »Kraljevič Marko«, ki je izšla v 4. št. »Slovana«, in sicer le v slovenskem izvorniku, ker je »zbog motiva, a i težnje

da bude u duhu srpske narodne poezije, i srpskim čitaocima vrlo lako razumljiva, što nije slučaj kod ostale umetničke slovenačke poezije.« *Dr. Fr. I.*

»Slavjanskij Včk« ima v 62. broju rusko pesem Nik. Sokolova »Privjet Slovincam«, kjer se pesnik spominja sinje Adrije, Trsta pa nas Slovencev.

I.

»Osvěta« je prinesla v 5. letošnji številki pesem z naslovom »Na Ble-dském jezeč«, katero je zložil Milan Fučik in ki je nov dokaz, kako zelo se navdušujejo Čehi za prirodne krasote naše dežele.

»Sarajevski Glasnik« bo naslov hrvaškega poltednika, ki začne s 1. majem izhajati v Sarajevu in ki se sčasoma pretvori v dnevnik. List hoče gojiti vsestransko slovansko vzajemnost in delovati za probujenje naroda v kulturnem, narodnogospodarskem, političnem in socialnem oziru.

Splošni pregled

Slovenski pesniki v nemškem prevodu. »Laibacher Zeitung« je prinesla v številki z dne 18. aprila t. l. pod naslovom »Aus der slovenischen Lyrik« prevod Stritarjeve pesmi »Nisem Nемеc, dekle lepo«, potem Gregorčičeve »Pogled v nedolžno oko« in Prešernovega soneta »Komur je sreče dar bila klofuta«. Prevedel je vse tri pesnitve z znano spretnostjo gospod prof. A. Funtek.

Zagrebska galerija slik, katero je ustanovil, kakor znano, veliki mecen Strossmayer, je obogatela kar hkratu za celo vrsto dragocenih slik. Podaril jih je »Jugoslovanski akademiji« marki Štefan de Piennes, posestnik v Vrbovcu. Slike, katerih je okoli 40, so vse delo francoskih umetnikov iz prve polovice prošlega stoletja, zato se bo imenovala dvorana, kjer se shranijo, »Francoska šola«.

— i —

Slovanski časnikarski dom. Kakor se poroča iz Peterburga, je podaril car izdatno vsoto 200.000 rubljev za zgradbo »doma slovanskih časnikarjev«. Temeljni kamen se položi ob otvoritvi vseslovanske razstave v Peterburgu.

Vseslovanska razstava v Peterburgu je preložena na leto 1905.

Časnikarski shod. Iz Prage se poroča, da se sestanejo slovanski časnikarji dne 29. maja v Pragi, odkoder se odpeljejo skupaj v Plzen, kjer bo letošnji shod.

Marija Dostalova, velenadarjena slikarica češka, je umrla dne 27. marca t. l. v 24. letu svoje starosti. Njena umetniška zapuščina je jako velika in priča o izrednih zmožnostih te prerano umrle umetnice.

— k —

»Lesův pán« (Lesnoj carj) je naslov operi, ki se je pred kratkim pela v Pragi v »Narodnem gledišču« in katere pisatelj je Vaša Suk. Vaša Suk je po rojstvu Čeh, a deluje že četrto stoletje v Rusiji, kjer je kot umetnik na gosli, kot dirigent in skladatelj na najboljšem glasu.

— š —

Henrik Ibsen je praznoval 20. marca svoj 75letni rojstni dan. Pesnik je še vedno bolan in ni nič upati, da bi poteklo še kako delo izpod njegovega peresa.

